

UT UNUM SINT

o ekumenickom úsilí

ÚVOD

1. **Ut unum sint!** Výzva na jednotu kresťanov, ktorú predniesol Druhý vatikánsky koncil s takým dôrazom, nachádza v srdciach veriacich stále silnejšiu odozvu, zvlášť keď sa blížíme k roku 2000, ktorý bude svätým jubilejným rokom na pamiatku vtelenia Syna Božieho, ktorý sa stal človekom, aby zachránil človeka.

Odvážne svedectvo mnohých mučeníkov nášho storočia, patriacich aj k iným cirkvám a cirkevným spoločenstvám, ktoré nie sú v plnom spoločenstve s katolíckou cirkvou, dáva koncilovej výzve novú silu a upamätáva nás na povinnosť túto výzvu prijať a premeniť na činy. Zjednotení v šľachetnom odovzdaní svojho života pre Božie kráľovstvo sú títo naši bratia a sestry najvýznamnejším dôkazom, že pri úplnom odovzdaní sa veci evanjelia môže byť každý prvok rozdelenia zvládnutý a prekonaný.

Kristus volá všetkých svojich učeníkov k jednote. Je mojím vrúcnyim želaním túto výzvu dnes obnoviť a s rozhodnosťou ju zase predostrieť, pričom pripomínam, čo som na Veľký piatok v roku 1994 zdôraznil na záver meditácie krížovej cesty v Koloseu v Ríme, ktorú viedol náš vážený brat ekumenický patriarcha Bartolomej z Carihradu. Pri tej príležitosti som povedal, že tí, ktorí veria v Krista a sú navzájom spojení dlhým radom mučeníkov, nemôžu ostať rozdelení. Ak chcú skutočne a účinne bojovať proti snahe sveta znehodnotiť tajomstvo vykúpenia, musia *spoločne vyznať tú istú pravdu o kríži*.¹ Kríž! Protikresťanské hnutie si vytýčilo za cieľ zničiť hodnotu kríža, pozbaviť ho jeho významu popretím toho, že človek má v ňom korene svojho nového života; tvrdiac, že kríž nemôže živiť ani výhľady, ani nádeje: uvádza sa, že človek je len pozemský tvor, ktorý má žiť tak, ako keby Boh nejstvoval.

2. Nikomu nie je skrytá výzva, ktorá všetko toto stavia pred veriacich. Nemôžu ju neprijať. Ako by mohli naozaj odmietnuť podniknúť všetko, čo je v ich moci, aby s Božou pomocou strhli múry rozdelenia a nedôvery, aby prekonalí prekážky a predsudky, ktoré prekážajú ohlasovaniu evanjelia o spásu prostredníctvom kríža Ježiša, jediného Vykupiteľa človeka, každého človeka? Ďakujem Pánovi, že nás k tomuto priviedol, aby sme sa vydali na cestu jednoty a spoločenstva medzi kresťanmi. Na cestu, ktorá je síce ťažká, ale taká radostná. Medzikonfesijné dialógy na teologickej úrovni priniesli pozitívne a hmatateľné výsledky: to povzbudzuje k ďalšiemu úsiliu.

Ale okrem divergencií v náučných mienkach, ktoré treba riešiť, nemôžu kresťania zmenšiť ťarchu *prastarých* z minulosti zdených falošných interpretácií, vzájomnej *nedôvery a predsudkov*. Táto situácia je často sťažená *nezáujmom, ľahostajnosťou a nedostatočným vzájomným poznaním*. Angažovanie sa pre ekuménu sa preto musí oprieť o obrátenie srdca a modlitbu, čo privedie k nutnému očisteniu dejinnej pamäti. Milosťou Svätého Ducha učeníci Pánovi, oduševnení láskou, sú vyzvaní na odvahu za pravdu a na úprimnú vôľu vzájomne si odpustiť a zmieriť sa, *znovu spoločne preskúmať ich bolestnú minulosť* a tie rany, ktoré, bohužiaľ, ešte aj dnes vyvoláva. Silou evanjelia, vždy mladou, sú pozvaní navzájom úprimne a celkom objektívne priznať spáchané omyly, ako aj sprievodné javy, ktoré stali na počiatku nešťastných rozdelení. Na to je potrebný *pokojný a jasný, voči pravde zaviazaný* a božským milosrdenstvom oživený *pohľad*, ktorý je v stave oslobodiť ducha a v každom vzbudiť novú pohotovosť voči ohlasovaniu evanjelia všetkým ľuďom a národom.

3. S Druhým vatikánskym koncilom sa katolícka cirkev *nezvratne* zaviazala nastúpiť cestu hľadania ekumény, a tak načúvať Duchu Pánovmu, ktorý nás učí pozorne čítať "znaky čias". Skúsenosti, ktoré prinieslo hľadanie jednoty v týchto rokoch a ďalej prináša, osvetľujú ešte hlbšie jej identitu a poslanie v dejinách. Katolícka cirkev vidí *slabosti svojich synov a dcér* a vyznáva ich vo vedomí, že ich hriechy taktiež predstavujú nevernosť a prekážky pri uskutočňovaní plánu Vykupiteľa. Pretože sa cíti neprestajne vyzývaná

na obnovu podľa evanjelia, neprestáva robiť pokánie. Súčasne však poznáva a chváli ešte viac *Pánovu moc*, ktorý ju zahrnul darom svätosti, priťahuje ju k sebe a pripája ju k svojmu utrpeniu a zmŕtvychvstaniu.

Vedomá si mnohorakých zákrut svojich dejín, cirkev sa zasadzuje za oslobodenie sa od každého čisto ľudského postoja, aby preživala v celej svojej hĺbke zákon blahoslavenstiev z evanjelia. Keďže si je vedomá toho, že pravda sa presadzuje "jedine svojou vlastnou silou, vniká do mysli lahodne a pritom dôrazne"², neusiluje sa pre seba o nič iné, iba o slobodu zvestovať evanjelium. Naozaj jej autorita sa preveruje v službe pravde a láske.

Ja sám by som chcel *podporiť každý užitočný krok*, aby svedectvo celého katolíckeho spoločenstva mohlo byť chápané v celej svojej čistote a dôslednosti, predovšetkým s pohľadom na cieľ, ktorý cirkev očakáva na prahu nového tisícročia, mimoriadneho okamihu, vzhľadom na ktorý prosí Pána, aby rástla jednota medzi všetkými kresťanmi až po dosiahnutie plného spoločenstva.³ Tento ušľachtilý cieľ má na zreteli aj táto encyklika, ktorá svojím predovšetkým pastoračným charakterom chce prispieť k tomu, aby podporila námahu všetkých, ktorí sú činní vo veci jednoty.

4. Toto je jasná povinnosť rímskeho biskupa ako nástupcu apoštola Petra. Ja ju plním s hlbokým presvedčením, že počúvam Pána s plným vedomím mojej ľudskej slabosti. Pretože aj keď Kristus zveril Petrovi toto zvláštne poslanie v cirkvi a poveril ho, aby posilňoval bratov, zároveň mu dal poznať jeho ľudskú slabosť a zvláštnu potrebu jeho obrátenia: "A ty, až sa raz obrátiš, posilňuj svojich bratov" (*Lk* 22,32). Práve v ľudskej slabosti Petra je úplne zjavné, že pápež celkom závisí od milosti a Pánovej modlitby, aby mohol splniť tento zvláštny úrad v cirkvi: "Ja som prosil za teba, aby neochabla tvoja viera" (*Lk* 22,32). Obrátenie Petra a jeho nástupcov sa opiera o modlitbu samotného Vykupiteľa a cirkev sa stále podieľa na tejto prosebnej modlitbe. V našej, Druhým vatikánskym koncilom ovplyvnenej ekumenickej epoche sa poslanie rímskeho biskupa zameriava na to, aby sa pripomenula potreba plného spoločenstva Kristových učeníkov.

Rímsky biskup sa sám osobne musí vrelo stotožniť s Kristovou modlitbou za obrátenie, ktoré je pre "Petrovu" službu bratom nutné. Zo srdca žiadam, aby sa k tejto modlitbe pripojili všetci veriaci katolíckej cirkvi a všetci kresťania. Nech sa všetci spolu so mnou modlia za toto obrátenie.

Vieme, že cirkev pri svojej pozemskej púti trpela a bude trpieť protivenstvami a prenasledovaním. Avšak nádej, ktorá je cirkvi oporou, je neochvejná, rovnako ako je nezničiteľná radosť, ktorá z tejto nádeje vyplýva. Pevnou a večnou skalou, na ktorej je cirkev založená, je totiž Ježiš Kristus, jej Pán.

I. kapitola

EKUMENICKÉ ÚSILIE KATOLÍCKEJ CIRKVI

Boží plán a spoločenstvo

5. Ekumenické úsilie, ktoré na zjednotenie všetkých vynakladá katolícka cirkev spoločne so všetkými Kristovými učeníkmi, vychádza z Božieho plánu, "cirkev totiž nie je skutočnosť uzavretá do seba, ale neustále otvorená misijnej a ekumenickej dynamike, pretože je vyslaná do sveta, aby hlásala a vydávala svedectvo, uskutočňovala a šírila tajomstvo spoločenstva, ktorým je utváraná: zhromaždiť všetkých a všetko v Kristovi: aby bola pre všetkých neodlučiteľnou sviatosťou jednoty".⁴

Už v Starom zákone prorok Ezechiel v súvislosti s vtedajšou situáciou božieho ľudu používa prostý symbol dvoch kusov dreva, najprv oddelených, potom spojených do jedného kusa, čím vyjadruje Božiu vôľu "zhromaždiť zo všetkých strán" členov svojho rozptýleného národa: "Budú mojím ľuďom, ja však budem ich Bohom. Vtedy budú vedieť národy, že ja som Pán, ktorý posväcuje Izrael" (porov. 37,16-28). Jánovo evanjelium za vtedajšej situácie Božieho ľudu vidí v Ježišovej smrti dôvod jednoty Božích detí: "Má zomrieť za národ, a nielen za národ, ale aj preto, aby zhromaždil vedno rozptýlené Božie deti" (11,51-52). Preto tiež List Efezanom vysvetľuje: "Zbúral medzi nimi múr rozdelenia ...v jednom tele skrz kríž v sebe samom zabil nepriateľstvo" (2,14-16), z toho, čo bolo rozdelené, vytvoril jednotu.

6. Zjednotenie všetkého rozptýleného ľudstva je Božia vôľa. To je dôvod, prečo Boh poslal svojho Syna, aby nám svojou smrťou a vzkriesením daroval svojho Ducha lásky. V predvečer svojej obety na kríži Ježiš sám prosí Otca za svojich učeníkov, za všetkých, ktorí veria v neho, aby *všetci boli jedno*, jedno živé spoločenstvo. Z toho nevyplýva len povinnosť, ale aj zodpovednosť, ktorú pred Bohom a jeho plánom nesú tí, ktorí sa krstom majú stať Kristovým telom, teda telom, v ktorom sa má plne uskutočniť zmierenie a spoločenstvo. Ako môžeme zostať rozdelení, keď sme boli krstom "ponorení" do smrti Pána, to znamená do samotného aktu, ktorým Boh prostredníctvom svojho Syna rozboril steny rozdelenia? "Nuž táto roztrieštenosť sa zrejme protiví Kristovej vôli, je svetlu na pohoršenie a na ujmu presvätej veci hlásania evanjelia všetkému stvoreniu."⁵

Ekumenická cesta: cesta cirkvi

7. "No Pán vekov, ktorý múdro a trpezlivo uskutočňuje plán svojej milosti voči nám hriešnym, začal v ostatnom čase v hojnejšej miere šíriť medzi navzájom rozdelenými kresťanmi ducha skrúsenosti a túžbu po jednote. Táto milosť zapôsobila na veľmi mnohých ľudí všade na svete. I medzi našimi oddelenými bratmi vzniklo pod vplyvom minulosti Ducha svätého *čím ďalej, tým viac sa vzťahujúce hnutie za obnovenie jednoty všetkých kresťanov*. Na tomto hnutí za jednotu, ktoré sa menuje ekumenickým hnutím, sa zúčastňujú tí, čo vyzývajú trojjediného Boha a uznávajú Ježiša za Pána a Spasiteľa, a to nielen jednotlivci ako takí, ale aj združenia v spoločenstvách, v ktorých počúvali evanjelium a ktoré títo jednotlivci nazývajú cirkvou svojou a Božou. Avšak takmer všetci, hoci rozličným spôsobom, túžia po *jednej a viditeľne Božej cirkvi*, naozaj všeobecnej a poslanej do celého sveta, aby sa svet obrátil k evanjeliu, a tak sa spasil na Božiu slávu."⁶

8. Toto vyhlásenie dekrétu *Unitatis redintegratio* sa musí chápať v súhrnných súvislostiach celého učenia koncilu. Druhý vatikánsky koncil vyjadruje rozhodnutie cirkvi vziať na seba ekumenickú úlohu na prospech jednoty kresťanov a presadzovať ju s presvedčením a rozhodnosťou: "... tento svätý cirkevný snem vyzýva všetkých katolíckych veriacich, aby pochopili znaky čias a horlivo sa zapojili do ekumenickej činnosti."⁷

Unitatis redintegratio poukazuje na katolícke princípy ekumenizmu, predovšetkým v nadväznosti na učenie o cirkvi, obsiahnuté v konštitúcii *Lumen gentium* v kapitole o Božom ľude.⁸ Súčasne má na pamäti vyjadrenie koncilovej deklarácie *Dignitatis humanae* o náboženskej slobode.⁹

Katolícka cirkev s nádejou prijíma ekumenické úsilie za svoje, ako imperatív kresťanského svedomia, osvieteného vierou a vedeného láskou. I tu možno použiť slová svätého Pavla adresované prvým kresťanom Ríma: "Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého" (*Rim 5,5*); preto nás naša "nádej nezahanbuje" (*Rim 5,5*). Je to práve nádej na jednotu, ktorá nachádza svoj božský prameň v trinitárnej jednote Otca, Syna a Ducha Svätého.

9. Ježiš sám sa v hodine svojho utrpenia modlil, aby "všetci boli jedno" (*Jn 17,21*). Táto jednotu, ktorú Pán daroval svojej cirkvi a v ktorej chce objasniť všetkých, nie je ničím vedľajším, ale samotným stredobodom jeho činnosti. Nemožno ju stavať na úroveň druhoradého prívlastku spoločenstva jeho učeníkov. Patrí viac-menej k vlastnej podstate tohto spoločenstva. Boh chce cirkev, pretože chce jednotu a v jednote sa plne prejavuje hĺbka jeho *agapé*.

Táto jednotu, daná Duchom Svätým, nespočíva len v zhromažďovaní sa osôb, ktoré sa sčítavajú čo do počtu. Je to jednotu utváraná putami vierovyznania, sviatostí, hierarchického vedenia a spoločenstva.¹⁰ Veriaci sú *jedno*, pretože v Duchu sú v *spoločenstve* Syna a v ňom sa nachádzajú v jeho *spoločenstve* s Otcem: "Veď my máme spoločenstvo s Otcem a s jeho synom Ježišom Kristom" (*1Jn 1,3*). Pre katolícku cirkev teda spoločenstvo kresťanov nie je nič iné ako prejav milosti, ktorou ich Boh robí účastníkmi svojho vlastného spoločenstva a tým je jeho večný život. Kristove slová "aby všetci boli jedno" sú teda modlitbou k Otcovi, aby sa jeho plán plne uskutočnil, aby sa všetkým stalo známe, "aký je plán tajomstva od vekov skrytého v Bohu, ktorý všetko stvoril" (*Ef 3,9*). Veriť v Krista znamená chcieť jednotu; chcieť jednotu znamená chcieť cirkev; chcieť cirkev znamená chcieť spoločenstvo milosti, ktoré od večnosti zodpovedá Otcovmu plánu. To je teda význam Kristovej modlitby: "*Ut unum sint*."

10. V súčasnej situácii rozdelenia kresťanov a nádejného hľadania plného spoločenstva veriaci katolíci precitujú hlboko napomínanie Pána cirkvi. Druhý vatikánsky koncil posilnil ich úsilie jasnou predstavou

cirkvi, otvorenej všetkým cirkevným hodnotám aj iných kresťanov. Veriaci katolíci pristupujú k ekumenickej problematike v duchu viery.

Koncil vyhlásil, že "Kristova cirkev je sprítomnená v katolíckej cirkvi, ktorú riadi Petrov nástupca a biskupi v spoločenstve s ním", a súčasne uznáva, že "aj mimo jej štruktúry možno nájsť mnohotvárne prvky posvätenia a pravdy, ktoré ako dary vlastné Kristovej cirkvi nabádajú na katolícku jednotu".¹¹

"A tak tieto oddelené cirkvi a spoločenstvá, hoci majú podľa nás nedostatky, predsa v tajomstve spásy nie sú bez zmyslu a významu, lebo Duch Kristov sa ich nezdráha používať ako nástroje spásy, ktorých účinnosť sa odvodzuje z plnosti milosti a pravdy, zverenej katolíckej cirkvi."¹²

11. Katolícka cirkev týmto potvrdzuje, že po dve tisícročia jej dejín bola zachovaná jednota všetkých hodnôt, ktoré Boh chce udeliť svojej cirkvi, a to napriek často ťažkým krízam, ktoré ňou otriasali, napriek nedostatočnej vernosti niektorých jej predstaviteľov a napriek chybám, do ktorých upadajú každodenne jej členovia. Katolícka cirkev vie, že vďaka podpore, ktorú je poskytuje Duch Svätý, nemôžu slabosti, priemernosti, hriechy a niekedy aj zrady niektorých jej synov a dcér zničiť to, čo jej Boh vliat pre Boží plán milostí. Ani "pekelné brány ju nepremôžu" (Mt 16,18). Katolícka cirkev však nezabúda, že mnohí v jej radoch kalia Boží plán. Keď dekrét o ekumenizme pripomína rozdelenie kresťanov, vie veľmi dobre o "vine ľudí z jednej i druhej strany"¹³ a uznáva, že zodpovednosť nemôže byť zvaľovaná výlučne na tých "druhých". Vďaka Božej milosti však nebolo zničené to, čo patrí k štruktúre Kristovej cirkvi, ani pretrvávajúce spoločenstvo s ostatnými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami. Prvky posvätenia a pravdy, ktoré sú v ostatných kresťanských spoločenstvách v rôznej miere prítomné, vytvárajú v skutočnosti ten objektívny základ jestvujúceho, i keď nedokonalého spoločenstva medzi týmito cirkevnými spoločenstvami a katolíckou cirkvou. Rovnakou mierou, akou sa tieto prvky nachádzajú v ostatných kresťanských spoločenstvách, je v nich účinne prítomná jediná Kristova cirkev. Z tohto dôvodu hovorí Druhý vatikánsky koncil o určitom, i keď nedokonalom spoločenstve. Konštitúcia *Lumen gentium* zdôrazňuje, že katolícka cirkev "vie, že je z mnohých dôvodov spojená"¹⁴ s týmito spoločenstvami určitým pravým putom v Duchu Svätom.

12. Tá istá konštitúcia podrobne objasňuje "prvky posvätenia a pravdy", ktoré sa v rôznej miere nachádzajú a pôsobia za viditeľnými hranicami katolíckej cirkvi: "Mnohí totiž majú v úcte Sväté písmo ako smernicu viery a života a prejavujú úprimnú náboženskú horlivosť, s láskou veria v Boha, Otca všemohúceho, i v Krista, Božieho Syna a Spasiteľa, prijímajú znamenie krstu, ktorý ich spája s Kristom; dokonca uznávajú a prijímajú aj iné sviatosti vo svojich vlastných cirkvách a cirkevných spoločenstvách. Niektoré z nich majú zriadený aj episkopát, slávia svätú Eucharistiu a uctievať panenskú Bohorodičku. K tomu pristupuje spoločenstvo v modlitbe a iných duchovných dobrodeniach; dokonca i pravé spojenie v Duchu Svätom, pretože on svojou posväcujúcou silou, svojimi darmi a milosťami pôsobí tiež v nich a niektorých posilnil až na preliatie krvi. Tak Duch vzbudzuje túžbu a úsilie vo všetkých Kristových učeníkoch, aby sa pokojne, spôsobom Kristom ustanoveným zjednotili v jednom stáde pod jedným pastierom."¹⁵

Vo vzťahu k ortodoxným cirkvám koncilový dekrét o ekumenizme vyhlásil osobitne, že "slávením Pánovej Eucharistie v týchto jednotlivých cirkvách buduje sa a vzrastá Božia cirkev".¹⁶ To všetko uznávať je požiadavkou pravdy.

13. Ten istý dokument podáva triezvy pohľad na doktrinálne dôsledky tejto situácie. V súvislosti s členmi týchto spoločenstiev vyhlasuje: "No i napriek tomu sú v krste ospravedlnení skrz vieru a tým privtelení ku Kristovi, a preto právom majú česť nazývať sa kresťanmi a synovia katolíckej cirkvi ich oprávnené uznávajú za bratov v Pánu."¹⁷

S ohľadom na mnohostranné dobrodenia, ktoré sú v týchto ostatných cirkvách a cirkevných spoločenstvách, tento dekrét dodáva: "Všetky tieto veci, ktoré pochádzajú od Krista a k nemu aj vedú, právom patria jedinej Kristovej cirkvi. U našich oddelených bratov sa koná aj nemálo posvätných úkonov kresťanského náboženstva, ktoré môžu bezpochyby vzbudiť skutočný život v milosti rozličným spôsobom, podľa rozmanitého rozpoloženia jednotlivých cirkví alebo spoločenstiev. A teda treba ich pokladať za schopné umožňovať prístup do spoločenstva spásy."¹⁸

Toto sú nesmierne významné texty o ekumenizme. Za hranicami katolíckeho spoločenstva teda nie je cirkevná prázdnota. Mnohé a významné (*eximia*) prvky, patriace v katolíckej cirkvi k plnosti prostriedkov spásy a darov milosti, ktoré cirkev robia cirkvou, nachádzajú sa aj v iných kresťanských spoločenstvách.

14. Všetky tieto prvky nosia v sebe pokyn jednoty, v ktorej majú nájsť svoje naplnenie. Nejde teda o sčítanie všetkého bohatstva roztrúseného v jednotlivých kresťanských spoločenstvách s cieľom dosiahnuť takú cirkev, akú by si Boh prial do budúcnosti. Podľa slávnej tradície, potvrdenej východnými a západnými cirkevnými Otcami, katolícka cirkev verí, že Boh už udalosťou Turíc zjavil svoju cirkev v jej eschatologickej skutočnosti, ktorú pripravoval "od dôb spravodlivého Ábela".¹⁹ Je už teda danosťou. Z tohto dôvodu sa nachádzame už v konečnej fáze. Prvky tejto danej cirkvi už existujú v plnosti v katolíckej cirkvi a ešte nie celkom v plnosti v iných spoločenstvách,²⁰ v ktorých sa niektoré aspekty kresťanského tajomstva prejavujú niekedy ešte účinnejšie. Úmyslom ekumenizmu je práve prehľbovať jestvujúce čiastočné spoločenstvo kresťanov až po dosiahnutie plného spoločenstva v pravde a láske.

Obnova a obrátenie

15. Druhý vatikánsky koncil od počiatkov a od imperatívu kresťanského svedomia až po uskutočňovanie ekumenickej cesty jednoty zdôrazňuje predovšetkým *potrebu obrátenia srdca*. Mesiášska zvesť "naplnil sa čas a priblížilo sa Božie kráľovstvo" a nasledujúca výzva "kajajte sa a verte evanjeliu" (Mk 1,15), ktorými Ježiš začína svoje poslanie, poukazujú na základný prvok, ktorý musí charakterizovať každý nový začiatok: na základnú požiadavku evanjelizácie na každom úseku spásonosnej cesty cirkvi. Osobitne sa to týka procesu, ktorý začal Druhý vatikánsky koncil tým, že do obnovy prevzal ekumenickú úlohu zjednotenia rozdelených kresťanov. "*Pravý ekumenizmus nejestvuje bez vnútorného obrátenia.*"²¹

Koncil vyzýva na obrátenie tak jednotlivcov, ako aj celé spoločenstvá. Snaha každého spoločenstva po jednote musí ísť ruka v ruke s jeho vernosťou evanjeliu. Keď ide o soby, ktoré žijú svoje kresťanské povolanie, hovorí koncil o vnútornom obrátení a obnovení mysle.²²

Každý sa teda musí zásadnejšie obrátiť k evanjeliu a pozmeniť svoj pohľad bez toho, aby kedykoľvek stratil zo zreteľa Boží plán. Ekumenizmom sa kontemplácia o "podivuhodných Božích skutkoch" (*mirabilia Dei*) obohatila o nové priestory, v ktorých trojjediný Boh prebúdzá pôsobenie milosti: vnímanie pôsobenia Ducha v ostatných kresťanských spoločenstvách, odhalenie príkladov svätosti, skúsenosť neobmedzeného bohatstva spoločenstva svätých, kontakt s nepredvídateľnými stránkami kresťanského úsilia. Súčasne s tým narastala aj potreba pokánia: vedomie určitého vylúčenia, ktoré zraňuje bratskú lásku, určitého odmietania odpustiť, určitej pýchy, onoho uzatvárania sa do odsudzovania "tých druhých", ktoré sa prieči evanjeliu, a pohrdania, vyplývajúceho z nezdravej povýšenosti. Celý život je tak charakterizovaný starosťou o ekumenizmus a kresťania sú vyzývaní, aby sa ňou nechali pretvárať.

16. V učení Druhého vatikánskeho koncilu je zrejmé vzájomné prepojenie obnovy, obrátenia a reformy. Koncil vyhlasuje: "Kristus nabáda putujúcu cirkev do tejto ustavičnej reformy, ktorú ako ľudská a pozemská ustanovizeň neprestajne potrebuje, aby sa vo vhodnom čase dalo riadne a náležite do poriadku to, čo sa azda vzhľadom na pomery a časové okolnosti nie dosť verne zachovávalo ..." ²³ Žiadne kresťanské spoločenstvo sa nemôže vyhnúť tejto výzve.

Otvoreným dialógom si spoločenstvá vzájomne pomáhajú, aby na seba dokázali nazerat' vo svetle apoštolskej tradície, ktorá ich privádza k otázke, či skutočne a zodpovedajúcim spôsobom vyjadrujú to, čo Duch Svätý odovzdal prostredníctvom apoštolov.²⁴ Čo sa týka katolíckej cirkvi, poukázal som viackrát na tieto požiadavky a perspektívy, napríklad pri príležitosti tisícročia *pokrstenia Rusi*²⁵ alebo pripomienkou jedenástich storočí, ktoré uplynuli od evanjelizačného diela svätých Cyrila a Metoda.²⁶ V ostatnom čase Pápežská rada pre jednotu kresťanov s mojím schválením vydala *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*, ktoré sa zaoberá ich používaním v pastorálnej oblasti.²⁷

17. Čo sa týka ostatných kresťanov, kresťanské spoločenstvá dostali najdôležitejšie nástroje na rozlíšenie toho, čo je potrebné pre ekumenické hnutie a obrátenie, ktoré má ekumenické hnutie podnietiť, v základných dokumentoch komisie *Viera a ústava*²⁸ a vo vyhláseniach pri príležitosti mnohých bilaterálnych rozhovorov. Tieto štúdie sú dôležité z dvoch dôvodov: ukazujú značný pokrok, ktorý bol už dosiahnutý, a dodávajú nádej tým, že vytvárajú bezpečný základ na ďalšie skúmanie, ktoré musí pokračovať a prehľbovať sa.

Vzrastajúce spoločenstvo pri trvalej reforme vykonávanej vo svetle apoštolskej tradície je za súčasnej situácie kresťanstva bezpochyby jednou z určujúcich a najvýznamnejších črt ekumenizmu. Na druhej strane je tiež zásadnou zárukou jeho budúcnosti. Veriaci katolíckej cirkvi nemôžu prehliadnuť skutočnosť, že

obrovské ekumenické úsilie Druhého vatikánskeho koncilu je jedným z výsledkov sabakritiky vo svetle evanjelia a slávnej cirkevnej tradície, ktorej sa vtedy cirkev podrobila. Môj predchodca, pápež Ján XXIII., to chápal veľmi jasne a pri zvolaní koncilu odmietol oddeliť *aggiornamento* od ekumenickej otvorenosti.²⁹ Na záver koncilového zhromaždenia pápež Pavol VI. opätovne nadviazal dialóg lásky s cirkvami, ktoré sú v spoločenstve s konštantinopolským patriarchom a spoločne s ním vykonal konkrétne a vysoko významné gesto, ktorým sa uviedli do zabudnutia" - a vylúčili "z pamäti a z lona cirkvi" - exkomunikácie z minulosti, čím sa posvätilo ekumenické poslanie koncilu. Treba pripomenúť, že vytvorenie osobitného orgánu pre ekumenizmus sa zhoduje s časom vyhlásenia príprav na Druhý vatikánsky koncil³⁰ a že prostredníctvom tohto orgánu mali svoje miesto vo významných debatách o zjavení, cirkvi, podstate ekumenizmu a náboženskej slobode taktiež názory a hodnotenia ostatných kresťanských spoločenstiev.

Zásadný význam učenia

18. Dekrét o ekumenizme nadväzuje na myšlienku, ktorú vyjadril pápež Ján XXIII. pri otvorení koncilu³¹ a zaraďuje k prvkom trvalej reformy tiež spôsob, ktorým sa má učenie predkladať.³² Nejde v tejto súvislosti o úpravy pokladu viery, zmeny významu dogiem, vypúšťanie podstatných slov alebo prispôsobenie pravdy dobovému vkusu, vypustenie určitých článkov *Kréda* pod falošnou zámienkou, že sú už dnes nezrozumiteľné. Jednotu, ktorú chce Boh, možno uskutočniť len spoločným prijatím neporušiteľnosti obsahu zjavenej viery. V otázke viery je kompromis protikladom Boha, ktorý je pravda. Kto by mohol považovať za správne zmierenie, ku ktorému by v tele Krista, ktorý je "*cesta, pravda a život*" (Jn 14,6), došlo za cenu pravdy? Koncilová deklarácia o náboženskej slobode *Dignitatis humanae* považuje hľadanie pravdy "osobitne o Bohu a o jeho cirkvi"³³ a dodržanie jej požiadaviek za otázku ľudskej dôstojnosti. "Spoločné súžitie", ktoré by zradilo pravdu, odporovalo by prirodzenosti Boha, ktorý ponúka svoje spoločenstvo, a tiež potrebe pravdy, ktorá prebýva hlboko v srdci každého človeka.

19. Učenie sa musí predkladať takým spôsobom, aby bolo zrozumiteľné tým, ktorým ho Boh určil. V encyklike *Slavorum apostoli* som pripomenul, že Cyril a Metod práve z tohto dôvodu sa usilovali o preklad biblických výrazov a pojmov gréckej teológie do veľmi odlišných dejinných skúseností a ideí. Chceli, aby jediné Božie slovo bolo "sprístupnené v súlade s vyjadrovacími formami, ktoré sú vlastné jednotlivým civilizáciám".³⁴ Chápali, že preto "národom, ku ktorým boli poslaní kázať, nemôžu vnucovať ani nespornú nadradenosť gréckeho jazyka a byzantskej kultúry, alebo obyčaje a správanie vyspelejšej spoločnosti, v ktorej vyrastali."³⁵ Tak uskutočňovali to "dokonalé spoločenstvo v láske, ochraňujúcej cirkev pred akoukoľvek formou etnického partikularizmu a vŕľivosti alebo rasových predsudkov a tiež pred akoukoľvek nacionalistickou pýchou."³⁶ V tomto duchu som sa aj ja prihovril k austrálskym domorodcom: "Nesmiete byť rozpolteným národom (...). Ježiš vás povoláva, aby ste jeho slová a hodnoty prijali do vašej kultúry."³⁷ Keďže dar viery je vo svojej podstate určený celému ľudstvu, je potrebné ho preložiť do všetkých kultúr. Rozhodujúcim prvkom spoločenstva pravdy je práve význam pravdy. Vyjadrenie pravdy môže mať veľa podôb. A obnova vyjadrovacích foriem je nevyhnutná pre odovzdávanie nepozmeneného významu posolstva evanjelia dnešnému človekovi.³⁸

"Táto obnova má teda značný ekumenický význam."³⁹ A to neplatí len o obnove spôsobu vyjadrenia viery, ale aj o samotnom živote viery. Mohli by sme si tu položiť otázku: kto má túto obnovu vykonávať? Koncil dáva na túto otázku jasnú odpoveď: "Starosť o obnovenie jednoty sa týka celej cirkvi, tak veriacich, ako aj pastierov, a to podľa osobných schopností každého z nich, v každodennom kresťanskom živote i v teologických a historických výskumoch."⁴⁰

20. To všetko je pre ekumenickú činnosť mimoriadne dôležité a má to pre ňu zásadný význam. Z toho bez pochyb vyplýva, že ekumenizmus, hnutie podporujúce zjednotenie kresťanov, *nie je len nejakým "príveskom"* k tradičným činnostiam cirkvi. Naopak, je organickou súčasťou jej života a pôsobenia a v dôsledku toho ním musí byť celkom preniknutá, pretože ekumenizmus má byť plodom zdravého a rozkvitajúceho stromu, ktorý dorastá do svojej plnosti.

Takto pápež Ján XXIII. veril v jednotu cirkvi a takto hľadel v ústrety jednote všetkých kresťanov. V súvislosti s ostatnými kresťanmi, s veľkou rodinou kresťanov, konštatoval: "Omnoho silnejšie je to, čo nás spája, ako to, čo nás rozdeľuje." A Druhý vatikánsky koncil pripomína: "Všetci veriaci nech pamätajú, že tým lepšie budú napomáhať, ba aj uskutočňovať jednotu kresťanov, čím bezúhonnejšie sa usilujú žiť podľa

evanjelia. Lebo čím užšie budú spojení s Otcom, Slovom a Duchom Svätým, tým ľahšie a dôvernejšie budú môcť prehlbovať vzájomné bratstvo."⁴¹

Prvenstvo modlitby

21. *"Toto obrátenie srdca a túto svätosť života spolu so súkromnými a verejnými modlitbami za jednotu kresťanov treba pokladať za dušu celého ekumenického hnutia. Možno to právom nazvať duchovným ekumenizmom."*⁴²

Postupujeme po ceste, ktorá vedie k obráteniu srdca láskou a ktorá sa zameriava na Boha a zároveň na bratov: na všetkých bratov, i na tých, s ktorými nemáme plné spoločenstvo. Z lásky sa rodí túžba po jednote i v tých, ktorí požiadavku jednoty vždy ignorovali. Láska je tvorkyňou spoločenstva medzi ľuďmi i medzi spoločenstvami. Keď sa milujeme, snažíme sa prehlbovať naše spoločenstvo a dosiahnuť jeho dokonalosť. *Láska sa obracia k Bohu* ako k dokonalému prameňu spoločenstva - k jednote Otca, Syna a Ducha Svätého - aby z neho čerpala silu na prebudenie spoločenstva medzi doteraz rozdeľnými kresťanmi. Láska je ten mocný prúd, ktorý vlieva život a silu procesu zjednocovania.

Táto láska nachádza svoj najplnší prejav v spoločnej modlitbe. Modlitbu bratov, ktorí sa k nej schádzajú, napriek tomu, že nie sú v dokonalom spoločenstve, vyhlasuje Druhý vatikánsky koncil *za dušu celého ekumenického hnutia*. "Takéto spoločné modlitby sú dozaista veľmi účinným prostriedkom, aby sa získala milosť jednoty, a sú úprimným prejavom zväzkov, ktoré ešte spájajú katolíkov s oddelenými bratmi."⁴³

Aj keď sa nemodlí formálne za jednotu kresťanov, ale na iný úmysel, ako napríklad za mier, stáva sa modlitba ako taká výrazom a potvrdením jednoty. Spoločná modlitba kresťanov je pozvaním pre samotného Krista, aby navštívil spoločenstvo tých, ktorí ho úpenlivo prosia: "Lebo kde sú dvaja alebo traja zhromaždení v mojom mene, tam som ja medzi nimi" (Mt 18,20).

22. Keď sa kresťania spoločne modlia, javí sa cieľ jednoty akosi bližšie. Zdá sa, akoby sa dlhé dejiny kresťanstva, charakterizované mnohonásobnými rozštiepeniami, zase zbližovali a smerovali k prameňu svojej jednoty, ktorým je Ježiš Kristus. On "je ten istý včera i dnes a naveky" (Hebr 13,8). V spoločenstve modlitby je Kristus ozaj prítomný; modlí sa "v nás", "s nami" a "za nás". Vedie našu modlitbu v Duchu Utešiteľovi, ktorého prisľúbil a daroval svojej cirkvi už vo večeradle v Jeruzaleme, keď ju v jej pôvodnej jednote založil.

Priorita na ekumenickej ceste k jednote patrí nepochybne *spoločnej modlitbe*, spojeniu v modlitbe všetkých tých, ktorí sa zomkli okolo samotného Krista. Keď sa kresťania bez ohľadu na svoju rozdelenosť dokážu stále viac zjednocovať v spoločnej modlitbe okolo Krista, vzrastie aj ich povedomie, že to, čo ich rozdeľuje, je nepatrné v porovnaní s tým, čo ich spája. Keď sa budú stále častejšie a horlivejšie stretávať pred Kristom v modlitbe, nadobudnú odvahu, aby sa dokázali postaviť proti celej bolestnej ľudskej realite rozštiepenosti, a ocitnú sa spoločne v cirkevnom spoločenstve, ktoré Kristus napriek všetkým ľudským slabostiam a obmedzeniam neustále v Duchu Svätom buduje.

23. *Spoločenstvo modlitby konečne vedie aj k novému pohľadu na cirkev a kresťanstvo.* Nesmieme totiž zabúdať, že Pán prosil Otca o jednotu svojich učeníkov, aby tak podala svedectvo o jeho poslaní a aby svet mohol uveriť, že ho Otec poslal (porov. Jn 17,21). Možno povadať, že v istom zmysle ekumenické hnutie vychádzalo z negatívnej skúsenosti tých, ktorí sa pri hlásaní jedného evanjelia odvolávali každý na svoju cirkev alebo cirkevné spoločenstvo; protirečenie, ktoré nemohlo ujsť nikomu, kto počul posolstvo spásy, a v ňom nachádzal prekážku prijatia evanjelia. Žiaľ, táto závažná prekážka ešte nie je prekonaná. Je to pravda, ešte sa nenachádzame v plnom spoločenstve. No napriek našej rozštiepenosti nachádzame sa na ceste k plnej jednote, k tej jednote, ktorá charakterizovala apoštolskú cirkev v jej začiatkoch a ktorú my úprimne hľadáme: Naša spoločná modlitba vedená vierou je toho dôkazom. Pri nej sa zhromažďuje v mene jediného Krista. On je našou jednotou.

"Ekumenická" modlitba slúži kresťanskému poslaniu a jeho vieryhodnosti. Preto musí byť prítomná najmä v živote cirkvi a pri každej činnosti, ktorá má za cieľ podporu jednoty kresťanov. Je to, ako keby sme sa neustále museli schádzať vo večeradle Zeleného štvrtka, hoci naša spoločná prítomnosť na tomto mieste ešte čaká na svoje dokonalé naplnenie, kým sa všetci kresťania nezhrmáždia pri jedinej oslave Eucharistie po prekonaní prekážok, ktoré stoja v ceste dokonalému cirkevnému spoločenstvu."⁴⁴

24. Máme dôvod na radostné konštatovanie, že početné ekumenické stretnutia skoro vždy zahrnujú modlitbu, ba až v nej dosahujú svoje vyvrcholenie. *Týždeň modlitieb za jednotu kresťanov*, ktorý sa koná v mesiaci januári alebo v niektorých krajinách v svätodušnom týždni, sa stal rozšírenou a ustálenou tradíciou. Ale aj okrem toho je mnoho príležitostí, ktoré v priebehu roka združujú kresťanov v spoločnej modlitbe. V tejto súvislosti by som chcel pripomenúť zvláštnu skúsenosť, ktorou je *putovanie pápeža medzi cirkvami* v rozličných svetadieloch a krajinách dnešnej *oikoumene*. Uvedomujem si, že pápeža usmernil na túto zvláštnu úlohu jeho apoštolského úradu Druhý vatikánsky koncil. Koncil uložil ako povinnosť toto pútnictvo pápeža pri plnení úlohy rímskeho biskupa v službách spoločenstva.⁴⁵

Moje pastorálne návštevy zahrňovali skoro vždy ekumenické stretnutia a *spoločnú modlitbu bratov a sestier hľadajúcich jednotu v Kristovi a jeho cirkvi*. S mimoriadnym vnútorným pohnutím spomínam na spoločnú modlitbu s prímasom anglikánskeho spoločenstva v canterburskej katedrále dňa 29. mája 1982, keď som v tejto podivuhodnej cirkevnej stavbe spoznal "výrečné svedectvo tak pre dlhé roky nášho spoločného dedičstva, ako aj pre smútné roky následného rozdelenia."⁴⁶ Nezabudnuteľné sú mi aj návštevy v škandinávskych a severských krajinách (1. - 10. júna 1989), v Severnej a Južnej Amerike, v Afrike alebo v sídle Ekumenickej rady cirkví (12. júna 1984), inštitúcie, ktorej účelom je vyzývať členské cirkvi a cirkevné spoločenstvá "na cieľ viditeľnej jednoty v jednej jedinej viere a v jednom jedinom eucharistickom spoločenstve, ktoré sa vyznačuje spoločným kultom a spoločným životom v Kristovi".⁴⁷ A ako by som mohol zabudnúť na svoju účasť na slávení Eucharistie v kostole sv. Juraja v sídle Ekumenického patriarchátu vo Fanare (30. novembra 1979) a na slávnostnej bohoslužbe vo Svätopeterskej bazilike pri príležitosti návštevy môjho cteného brata patriarchu Dimitria I. v Ríme (dňa 6. decembra 1987)? Pri tejto príležitosti sme sa pri oltári konfesie spoločne modlili Nicejsko-konstantinopolské vyznanie viery podľa pôvodného gréckeho textu. Špecifické znaky, ktoré charakterizovali každé takéto stretnutie v modlitbe, nemožno opísať niekoľkými slovami. Pre výhrady z minulosti, ktoré rôznym spôsobom zaťažili každé z týchto stretnutí, má každé z nich svoju vlastnú a jedinečnú významnosť; všetky sa vryli do pamäti cirkvi, ktorú Utešiteľ vedie k hľadaniu jednoty všetkých veriacich v Krista.

25. Ale nielen pápež sa stal pútnikom. V týchto rokoch ma v Ríme navštívili mnohí vysokopostavení predstavitelia iných cirkví a cirkevných spoločenstiev a mohol som sa s nimi spoločne pomodliť pri verejných a súkromných príležitostiach. Už som sa zmienil o prítomnosti ekumenického patriarchu Dimitria I. Teraz by som chcel pripomenúť aj modlitebné stretnutie, ktoré ma pri príležitosti 600. výročia svätorečenia sv. Brigity, (5. októbra 1991) taktiež tu vo Svätopeterskej bazilike spojilo pri slávení s luterskými biskupmi, s prímasom Švédska a s prímasom Fínska. Ide len o príklady, že vedomie zaviazanosti modlitbe za jednotu sa stalo nedeliteľnou súčasťou života cirkvi. Niet žiadnej dôležitej, významnej udalosti, ktorá by nebola sprevádzaná spoločnou prítomnosťou a modlitbou kresťanov. Nie je možné vymenovať všetky tieto stretnutia, hoci by si každé zaslúžilo, aby bolo spomenuté. Pán nás naozaj vzal za ruku a vedie nás. Táto mnohonásobná výmena myšlienok, tieto modlitby už popísali mnoho strán našej "knihy jednoty", "knihy", ktorú musíme vždy znovu otvárať a čítať, aby sme z nej čerпали inšpiráciu a nádej.

26. Modlitba, spoločenstvo v modlitbe, nám umožňuje vždy znovu nachádzať pravdivosť slov evanjelia "*len jeden je váš Otec*" (Mt 23,9), ten Otec, Abba, ku ktorému sa obracia sám Kristus, jeho jednorodný Syn a s ním jednej podstaty. A potom: "*len jeden je váš Učiteľ, vy všetci ste bratia*" (Mt 23,8). "Ekumenická" modlitba odhaľuje túto základnú dimenziu bratstva v Kristovi, ktorý zomrel, aby zjednotil roztratené Božie deti a aby sme sa v Synovi stali synmi (porov. Ef 1,5) a dokonalejšie odzrkadľovali nevyspytateľnú skutočnosť Božieho otcovstva a súčasne aj pravdu o ľudskosti každého a všetkých.

"Ekumenická" modlitba, modlitba bratov a sestier, toto všetko vyjadruje. Práve preto, že sú rozdelení, spájajú sa s väčšou nádejou v *Kristovi a zverujú mu budúcnosť svojej jednoty a svojho spoločenstva*. V tejto súvislosti sa zasa priliehavo dá aplikovať učenie koncilu: "Keď sa Pán Ježiš modlí o Otcovi, *aby všetci boli jedno (...), ako sme my jedno* (Jn 17,20-22), a tým otvára ľudskému rozumu nedosiahnuteľné horizonty, naznačuje určitú podobnosť medzi jednotou božských osôb a jednotou Božích dietok v pravde a láske."⁴⁸

Toto obrátenie srdca, ktoré je základným predpokladom každého vierohodného hľadania jednoty, pramení z modlitby a je ňou usmerňované na naplnenie: "Lebo túžba po jednote skrsá a dozrieva v obnovennej mysli, v sebazapieraní a vďaka veľkodušným prejavom lásky. Preto *prosme Duchu Božieho* o milosť úprinného sebazaprenia, poníženosti, úslužnosti a bratskej veľkodušnosti voči iným."⁴⁹

27. Modlitba za jednotu však nie je vyhradená iba tým, ktorí žijú v prostredí rozdelenia kresťanov. Z toho intímneho a osobného dialógu, ktorý má každý z nás viesť v modlitbe s Pánom, nesmieme vylúčiť

starosť o jednotu. Lebo len tak sa stane naplno súčasťou našej životnej reality a záväzku, ktorý sme v cirkvi prevzali. Aby som túto požiadavku znovu potvrdil, rozhodol som sa veriacim katolíckej cirkvi predložiť príkladný vzor, totiž vzor trapistky *Márie Gabriely od Jednoty*, ktorú som dňa 25. januára 1983 beatifikoval.⁵⁰ Na základe svojho povolania žiť v odlúčenosti od sveta venovala setra Mária Gabriela svoj život meditáciám a modlitbám zameraným na 17. kapitolu Jánovho evanjelia a obetovala ho za jednotu kresťanov. Práve toto je jadro každej modlitby: úplne a bezvýhradné odovzdanie vlastného života Otcovi skrze Syna v Duchu Svätom. Príklad sestry Márie Gabriely nás poučuje a dáva nám pochopiť, že na modlitbu za jednotu nepotrebujeme zvláštne časy, situácie alebo miesta. Kristova modlitba k Otcovi je vzorom pre všetkých, vždy a všade.

Ekumenický dialóg

28. Ak je modlitba "dušou" ekumenickej obnovy a túžby po jednote, potom tiež zakladá a podporuje všetko, čo koncil definuje ako "dialóg". Táto definícia určite nie je bez súvislosti s dnešným *personalistickým zmysľaním*. Postoj "dialógu" je stavaný na úroveň ľudskej prirodzenosti a jej dôstojnosti. Z filozofického hľadiska je toto stanovisko späté s kresťanskou pravdou o človekovi, ktorú koncil vyjadruje slovami: človek je totiž "jediný tvor na zemi, ktorého Boh chcel kvôli nemu samému"; preto človek "nemôže sám seba nájsť v plnej miere, iba ak v nezištnej samožertve".⁵¹ Dialóg je nevyhnutným prechodom na ceste k *sebarealizácii človeka*, či už ako jednotlivca, alebo v *ľudskom spoločenstve*. I keď z pojmu "dialóg" zdanlivo vyplýva predovšetkým poznávací moment (*dia-logos*), každý dialóg má aj určitý globálny, existenciálny rozmer. Dialóg Zahrňuje ľudský subjekt ako celok; dialóg medzi spoločenstvami kladie osobitné nároky na subjektivitu každého z nich.

Túto pravdu o dialógu, ktorú pápež Pavol VI. vyjadril tak hlbokomyseľne vo svojej encyklike *Ecclesiam suam*,⁵² prijalo aj učenie a ekumenická prax koncilu. Dialóg nie je len výmena názorov. Určitým spôsobom je vždy akousi "výmenou darov".⁵³

29. Z tohto dôvodu tiež koncilový dekrét o ekumenizme uvádza na prvom mieste "všetky úsilia o odstránenie slov, náhľadov a skutkov, ktoré podľa spravodlivosti a pravdy nezodpovedajú položeniu oddelených bratov, a preto hatia vzájomné styky s nimi".⁵⁴ Dokument sa zaoberá touto otázkou z hľadiska katolíckej cirkvi a vzťahuje sa na kritérium, ktoré má katolícka cirkev používať voči ostatným kresťanom. K tomu všetkému je však potrebná vzájomnosť. Pridržiavať sa tohto kritéria je povinnosťou všetkých strán, ktoré sa chcú zúčastniť na dialógu, a je tiež podmienkou jeho začiatku.

Je nutné prejsť od antagonistickej a konfliktnéj pozície na takú úroveň, na ktorej sa jednotlivé strany uznávajú ako partneri. Od začiatku dialógu *musí každá strana u svojho partnera predpokladať vôľu na zmierenie a na zjednotenie v pravde*. Aby to bolo uskutočniteľné, musíme prestať navzájom sa stavať do opozície. Iba tak pomôže dialóg prekonať rozdelenie a priblížiť zjednotenie.

30. S hlbokou vďačnosťou Duchu pravdy môžeme tvrdiť, že Druhý vatikánsky koncil bol požehnanou dobou, počas ktorej sa vytvorili základné podmienky na účasť katolíckej cirkvi na ekumenickom dialógu. Na druhej strane prítomnosť mnohých pozorovateľov z rôznych cirkví a cirkevných spoločenstiev, ich hlboké zapojenie do priebehu koncilu a mnohé stretnutia a spoločné modlitby, ktoré koncil umožnil, prispeli k uskutočneniu *podmienok na začatie spoločného dialógu*. Predstavitelia ostatných cirkví a kresťanských spoločenstiev počas koncilu spoznali pripravenosť katolíckych biskupov z celého sveta, menovite tiež Apoštolského stolca, na dialóg.

Miestne štruktúry dialógu

31. Povinnosť ekumenického dialógu podľa požiadaviek vyslovených od doby koncilu sa vôbec neobmedzuje len na Apoštolský stolec; vzťahuje sa aj na jednotlivé miestne a partikulárne cirkvi. Biskupské konferencie a synody východných katolíckych cirkví ustanovili osobitné komisie na podporu ekumenického ducha a ekumenickej činnosti. Analogické štruktúry pôsobia aj na úrovni diecéz. Tieto iniciatívy potvrdzujú, že katolícka cirkev konkrétne a všeobecne pristupuje k realizácii koncilových smerníc vo svojej praxi - to je jeden z hlavných aspektov ekumenického hnutia.⁵⁵ Dialóg sa nielenže nadviazal, ale *stal sa pre cirkev výslovnou potrebou, jednou z jej priorít*. V dôsledku toho sa zdokonalila "technika" vedenia dialógu, ktorá súčasne podporila rozvoj ducha dialógu. V tejto súvislosti sa chceme zmieniť predovšetkým o dialógu medzi

kresťanmi z rôznych cirkví a cirkevných spoločenstiev - "dialógu medzi patrične pripravenými odborníkmi, pri ktorom každý dôkladne vyloží svoje učenie a jasne podá jeho charakteristické črty".⁵⁶ Poznať metódu dialógu je však osožné pre každého veriaceho.

32. Koncilová deklarácia o náboženskej slobode vyhlasuje: "Pravdu však treba hľadať spôsobom, ktorý vyhovuje dôstojnosti ľudskej osobnosti a jej spoločenskej povahe, to jest slobodným výskumom, pomocou vyučovania a vzdelávania, komunikáciou a dialógom, pri ktorom jeden druhému vykladajú pravdu, ktorú našli - alebo o ktorej sa nazdávajú, že ju našli -, aby si tak navzájom pomáhali hľadať pravdu. Poznanú pravdu treba potom bez váhania prijať osobným súhlasom."⁵⁷

Ekumenický dialóg má zásadný význam. "Týmto dialógom všetci nadobudnú pravdivejšie poznanie a *nestrannejšie hodnotenie* učenia a života obidvoch spoločenstiev. Vtedy tieto spoločenstvá dosiahnu aj *užšiu spoluprácu* v akejkoľvek činnosti pre spoločné dobro, ktorú požaduje každé kresťanské svedomie. Kde je to možné, schádzajú sa aj na spoločnú modlitbu. Napokon všetci skúmajú svoju vernosť Kristovej vôli ohľadne cirkvi a odhodlane sa podoberajú na dielo obnovy a reformy."⁵⁸

Dialóg ako spytovanie svedomia

33. Ekumenický dialóg má v koncilovom ponímaní povahu spoločného hľadania pravdy, menovite pravdy o cirkvi. Pravda totiž formuje svedomie a usmerňuje jeho konanie v prospech jednoty. Súčasne tiež vyžaduje, aby sa svedomie kresťanov, ktorí sú oddelenými bratmi, aj ich činy riadili podľa Kristovej modlitby za jednotu. Tu ide o súčinnosť modlitby a dialógu.

Hlbšia a uvedomelejšia modlitba umožňuje plodnejší dialóg. Modlitba je na jednej strane podmienkou dialógu a na druhej strane v dialógu tiež vyzrieva a stáva sa jeho plodom.

34. Vďaka ekumenickému dialógu môžeme hovoriť o väčšej zrelosti našej spoločnej modlitby, a to preto, že *dialóg plní tiež súčasne funkciu spytovania svedomia*. Ako by sme si v tejto súvislosti nemali pripomenúť slová z Prvého Jánovho listu? "Ak hovoríme, že nemáme hriech, klameme sami seba a nie je v nás pravda. Ale ak vyznávame svoje hriechy, on je verný a spravodlivý: odpustí nám hriechy a očistí nás od každej neprávosti" (1,8-9). Ján ide ešte ďalej a vyhlasuje: "Ak hovoríme, že sme nezehrešili, jeho robíme luhárom a nie je v nás jeho slovo" (1,10). *Taká radikálna výzva, aby sme si priznali svoju hriešnosť*, musí byť tiež znakom ducha, s ktorým pristupujeme k ekumenickému dialógu. Keby sa ekumenický dialóg nestal spytovaním svedomia ako "dialóg svedomia", mohli by sme sa ešte spoliehať na istotu, ktorú nám tento list ďalej sľubuje? "Deti moje, toto vám píšem, aby ste nehrešili. Ale keby niekto zhrešil, máme u *Otca zástancu: Ježiša Krista, spravodlivého*. On je zmiernou obetou za naše hriechy, a nielen za naše, ale aj za hriechy celého sveta" (2,1-2). Kristus sa obetoval za všetky hriechy sveta, a teda aj za hriechy proti jednote cirkvi: za hriechy kresťanov - pastierov nie menej než veriacich. I po toľkých hriechoch, ktoré prispeli k historickým rozkolom, je možná *jednota kresťanov*, pokiaľ si budeme pokorne vedomí, že sme zhrešili proti jednote, a budeme presvedčení o potrebe svojho obrátenia. Odpustené a prekonané nemajú byť len osobné hriechy, ale tiež hriechy spoločenské čiže vlastné "štruktúry" hriechu, ktoré prispeli a môžu naďalej prispievať k rozkolu a k jeho utvrdzovaniu.

35. Na pomoc nám znovu prichádza Druhý vatikánsky koncil. Možno povedať, že celý dekrét o ekumenizme je presýtený duchom obrátenia.⁵⁹

Ekumenický dialóg v tomto dokumente nadobúda vlastnú povahu, mení sa na "*dialóg obrátenia*", a tým sa podľa pápeža Pavla VI. stáva skutočným "*dialógom spásy*".⁶⁰ Dialóg sa nemôže odvíjať len po horizontálnej línii, nemôže sa obmedzovať len na stretnutia, výmenu názorov alebo dokonca iba darov, ktoré sú vlastné jednotlivým spoločenstvám. Musí mať tiež a predovšetkým vertikálny rozmer, smerujúci k Vykupiteľovi sveta a Pánovi dejín, ktorý je naším zmierením. Vertikálny rozmer spočíva v spoločnom a vzájomnom uznaní nášho stavu - sme muži a ženy, ktorí zhrešili. Práve tým sa v bratoch žijúcich v spoločenstvách, ktoré nemajú medzi sebou plné spoločenstvo, vytvára ten vnútorný priestor, v ktorom môže Kristus, prameň jednoty cirkvi, účinne pôsobiť so všetkou mocou svojho Ducha Utešiteľa.

Dialógom k riešeniu protikladov

36. Dialóg je tiež prirodzeným nástrojom porovnávania rozdielnych názorov a predovšetkým skúmania nezhôd, ktoré sú na prekážku plnému spoločenstvu kresťanov. Dekrét o ekumenizme sa v prvom rade zaoberá opisom morálnych dispozícií, s ktorými je nutné pristupovať k doktrínalným diskusiám: "Katolícki teológovia, verní učeníu cirkvi, pri výskume Božích tajomstiev v ekumenickom dialógu pokračujú s láskou k pravde, kresťanskou láskou a poníženosťou."⁶¹

Láska k pravde je najhlbším rozmerom dôveryhodného hľadania plného spoločenstva kresťanov. Bez tejto lásky by nebolo možné čeliť objektívnym teologickým, kultúrnym, psychologickým a sociálnym ťažkostiam, s ktorými sa stretávame pri skúmaní nezhôd. S touto vnútornou a osobnou dimenziou je nerozlučne spätý duch lásky a pokory. Láska voči partnerovi rozhovoru a pokora voči odhaľovanej pravde, ktorá môže vyžadovať revíziu tvrdení a postojov.

V súvislosti so skúmaním nezhôd koncil požaduje jasné predloženie celého učenia. Zároveň žiada, aby spôsob a metóda, s akou sa predkladá katolícka viera, neboli nijak na prekážku dialógu s bratmi.⁶² Určite je možné vydávať svedectvo o svojej viere a vysvetľovať jej učenie správnym, verným a zrozumiteľným spôsobom a súčasne zohľadňovať duševné kategórie a konkrétnu dejinnú skúsenosť toho druhého.

Plné spoločenstvo sa, samozrejme, bude musieť uskutočniť prijatím celej pravdy, do ktorej Duch Svätý uvádza Kristových učeníkov. Preto je nutné celkom vylúčiť akúkoľvek formu redukcionizmu alebo ľahkomyselných, polovičitých dohôd ("konkordizmu"). Závažné otázky sa musia vyriešiť, pretože sa inak znovu vynoria inokedy, či už v rovnakej podobe, alebo v inej forme.

37. Dekrét *Unitatis redintegratio* poukazuje na kritérium, ktorým sa majú riadiť katolíci pri predkladaní alebo porovnávaní svojho učenia: "Pri porovnávaní učení nech nezabúdajú, že jestvuje určitý poriadok čiže hierarchia (odstupňovanie) právd katolíckeho učenia vzhľadom na ich rozličný vzťah k základom kresťanskej viery. Takto sa pripraví cesta, ktorá pomocou bratského súťaženia povedie všetkých k hlbšiemu poznaniu a jasnejšiemu vyjadreniu nevyspytateľného Kristovho bohatstva."⁶³

38. Pri dialógu sa nevyhnutne stretávame s problémom rôznych formulácií, ktoré sa používajú v učeniach jednotlivých cirkví a cirkevných spoločenstiev, čo má celý rad dôsledkov pre ekumenické úsilie.

V súvislosti s doktrínalnými formuláciami, ktoré sa odlišujú od bežných formulácií v určitom spoločenstve, je, samozrejme, v prvom rade vhodné zistiť, či sa za ich slovami neskrýva rovnaký obsah, ako sa napríklad konštatovalo pri nedávnych spoločných vyhláseniach, ktoré podpísali moji predchodcovia i ja spolu s patriarchami cirkví, s ktorými sme po stáročia viedli christologické spory. Ohľadne formulácie zjavených právd vyhlásenie *Mysterium ecclesiae* potvrdzuje: "Hoci pravdy, ktoré cirkev chce vyučovať prostredníctvom dogmatických formulácií, nie sú poplatné jednotlivým pojmom, ktoré sú v jednotlivých epochách premenlivé, a môžu byť prípadne vyjadrené aj bez ich pomoci, predsa sa môže stať, že tie isté pravdy vyjadrené posvätným učiteľským úradom cirkvi budú týmito pojmami poznačené. Za tohto predpokladu treba vyhlásiť, že dogmatické formulácie učiteľského úradu cirkvi od samého počiatku zodpovedajúcim spôsobom vyjadrovali zjavenú pravdu a tým, ktorí ju správne chápu, ju odovzdávali zodpovedajúcim spôsobom aj naďalej."⁶⁴

Ekumenický dialóg, ktorý stimuluje zúčastnené strany, aby si vzájomne kládli otázky, aby sa navzájom chápali a podávali si vysvetlenia, tu umožňuje nečakané objavy. Polemiky a neznášateľné spory premenili na nezlučiteľné tvrdenia to, čo v skutočnosti bolo len výsledkom dvoch rôznych hľadísk, ktoré skúmali tú istú skutočnosť, avšak z odlišných zorných uhlov. Dnes je potrebné nájsť formuláciu, ktorá by zachycovala celú skutočnosť, umožnila nám prekonať jej čiastkové chápanie a vylúčila chybné výklady.

Jednou z výhod ekumenizmu je, že napomáha kresťanským spoločenstvám objavovať nepreskúmateľné bohatstvo pravdy. I v tomto kontexte môže všetko, čo Duch pôsobí "v ostatných", prispieť k budovaniu všetkých spoločenstiev⁶⁵ a viesť k dokonalejšiemu pochopeniu samého tajomstva Krista. Pravý ekumenizmus ju milodar pravdy.

39. Dialóg konečne stavia zúčastnené strany pred skutočné odlišnosti, ktoré sa týkajú viery. Predovšetkým k nim je potrebné pristupovať s úprimným duchom bratskej lásky, úcty k potrebám vlastného svedomia bližného, s hlbokou pokorou a láskou k pravde. Porovnávanie sa v tejto oblasti opiera o dva

základné piliere: o Sväté písmo a o slávnú tradíciu cirkvi. Katolíkom pritom napomáha učiteľský úrad, ktorý je pre cirkev stále životne dôležitý.

Praktická spolupráca

40. Účelom vzťahov medzi kresťanmi nie je len vzájomné poznanie, spoločná modlitba a dialóg. Tieto vzťahy predpokladajú a už teraz vyžadujú všestrannú praktickú spoluprácu na rôznych úrovniach: na úrovni pastoračnej, kultúrnej, sociálnej a tiež v svedectve vydávanom posolstvom evanjelia.⁶⁶

"Spolupráca všetkých kresťanov živo prejavuje spojenie, ktoré už jestvuje medzi nimi a stavia do plnšieho svetla tvár Krista Služobníka."⁶⁷ Táto spolupráca, ktorá sa zakladá na spoločnej viere, nie je len naplnená spoločenstvom bratov, ale je epifániou samotného Krista.

Ekumenická spolupráca je okrem toho skutočnou školou ekumenizmu, dynamickou cestou k jednote. Jednota v konaní vedie k plnej jednote viery: "Pri tejto spolupráci všetci v Krista veriaci môžu sa ľahko naučiť, ako sa lepšie vzájomne poznať a vážiť i ako pripraviť cestu jednote kresťanov."⁶⁸

V očiach sveta nadobúda spolupráca medzi kresťanmi rozmery spoločného kresťanského svedectva a stáva sa nástrojom evanjelizácie a dobrodením pre všetky strany.

II. kapitola OVOCIE DIALÓGU

Znovuobjavená bratskosť

41. Čo bolo od skončenia koncilu o ekumenickom dialógu vyššie povedané, nás pobáda poďakovať Duchu pravdy, ktorého sľúbil Kristus, náš Pán, apoštolom a cirkvi (porov. Jn 14,26). Je to prvý raz v dejinách, že zasadenie sa za jednotu kresťanov nadobudlo také veľké rozmery a taký mohutný rozmach. Už to je nezmerateľný Boží dar, ktorý si zasluhuje našu plnú vďačnosť. Z Kristovej plnosti dostávame "milosť za milosťou" (Jn 1,16). Uznať, čo nám Boh doprial, je predpokladom, ktorý nás disponuje prijať ešte dary nevyhnutné na dovŕšenie ekumenického úsilia za jednotu. Prehľad o ostatných tridsiatich rokoch nám umožní lepšie pochopiť plody spoločného obrátenia sa k evanjeliu, z ktorého Duch Boží urobil nástroj ekumenického hnutia.

42. Tak sa napríklad stalo, že - celkom v duchu reči na vrchu - kresťania jednej konfesie nepovažujú už druhých kresťanov za nepriateľov alebo cudzích, ale vidia v nich bratov a sestry. Ba dnes je už tendencia nahradiť zaužívaný zvrät *oddelení bratia* vhodnejším označením, ktoré lepšie vyjadruje hĺbku spolupatričnosti, viazanú na charakter krstu a živenu Svätým Duchom bez ohľadu na historické a kanonické rozpory. Hovovíme o "druhých kresťanoch", o "iných pokrstených", o "kresťanoch z iných spoločenstiev". *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme* označuje spoločenstvá, ku ktorým patria títo kresťania, ako cirkevné spoločenstvá, ktoré nie sú v plnom spojení s katolíckou cirkvou.⁶⁹ Rozšírenie tejto slovnej zásoby je výrazom pozoruhodného vývoja duchovných postojov. Prehlbuje sa vedomie spolupatričnosti ku Kristovi. Mohol som sa o tom osobne presvedčiť počas ekumenických bohoslužieb, ktoré patria k najdôležitejším udalostiam pri mojich apoštolských cestách v najrôznejších častiach sveta, alebo pri stretnutiach na ekumenických slávnostiach tu v Ríme. "Univerzálne bratstvo" kresťanov sa stalo pevným ekumenickým presvedčením. Po zrušení vzájomnej cirkevnej kliatby z minulosti si dnes v mnohých prípadoch navzájom pomáhajú predtým rivalizujúce spoločenstvá. Tak sa medzi iným napríklad dávajú kultové budovy k dispozícii alebo sa ponúkajú štipendiá na vzdelávanie duchovných z chudobných spoločenstiev; taktiež sa intervenuje u štátnych orgánov na obranu nespravodlivo obvinených iných kresťanov, prípadne sa dokazuje neudržateľnosť krivých obvinení, ktorých obeťou sú určité skupiny.

Slovom, kresťania sa obrátili k bratskej láske, ktorá zahŕňa všetkých učeníkov Krista. Keď sa niekde v dôsledku násilných politických prevratov vyskytne v konkrétnych situáciách agresivita a duch pomsty, authority postihnutých strán sa snažia spoločne, aby znovu zavládlo "nové prikázanie" ducha lásky. Žiaľ,

zatiaľ takýto duch nedokázal ovládnuť všetky krvavé konfliktné situácie. Za týchto okolností ekumenická činnosť vyžaduje od toho, kto ju vykonáva, nezriedka skutočne hrdinské rozhodnutia.

V tejto súvislosti treba ešte raz zdôrazniť, že uznanie bratstva nie je dôsledkom nejakého liberálneho filantropizmu alebo neurčitého rodinného ducha. Korení v uznaní jedného krstu a z toho plynúcej požiadavky, aby Boh bol oslávený vo svojom stvorení. *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme* si želá vzájomné oficiálne uznanie krstov.⁷⁰ To ďaleko prevyšuje ekumenický zdvorilostný akt a predstavuje základnú ekleziologickú výpoveď.

Je vhodné pripomenúť, že zásadný charakter krstu pri budovaní cirkvi bol tiež zdôraznený vďaka mnohostrannému dialógu.⁷¹

Solidarita v službe ľudstvu

43. Stáva sa stále častejšie, že v Kristovom mene predstavitelia kresťanských spoločenstiev zaujímajú spoločné stanoviská k dôležitým problémom, najmä čo sa týka povolania človeka, slobody, spravodlivosti, pokoja a budúcnosti sveta. Týmto sú "vzájomné spojenia" v nosnom prvku kresťanského poslania: upamätať spoločnosť čo najrealistickejším spôsobom na Božiu vôľu tým, že authority i občanov varujú pred nasledovaním trendu, ktorý viedol k pošliapavaniu ľudských práv. Je jasné a skúsenosť to dokazuje, že za istých okolností spoločný hlas kresťanov má väčšiu presvedčivosť ako hlas jednotlivého spoločenstva.

Zodpovední činitelia spoločenstiev však nie sú jediní, ktorí sa spájajú v zasadzovaní sa za jednotu. Mnohí kresťania zo všetkých spoločenstiev sa na základe svojej viery spoločne zúčastňujú na odvážnych projektoch, ktoré sa usilujú o zmeny vo svete v tom zmysle, aby dopomohli k právam a potrebám všetkým, obzvlášť chudobným, poníženým a bezbranným. V encyklike *Sollicitudo rei socialis* som s radosťou spomenul túto spoluprácu a zdôraznil, že katolícka cirkev sa jej nesmie zrieknuť.⁷² A skutočne sa dnes kresťania, ktorí predtým konali nezávisle od seba, angažujú spoločne v službe tejto veci, aby mohla triumfovať Božia добрota.

Logika veci je stále viac evanjeliovou. Považujem za príhodnú príležitosť, aby som zdôraznil, časom napísal v encyklike *Redemptor hominis*, totiž "naliehať na tento bod a podporovať úsilie týmto smerom na všetkých úrovniach, na ktorých sa stretávame s našimi kresťanskými bratmi".⁷³ Hovorím Bohu vďaka "za to, čo doteraz vkonal v druhých cirkvách a cirkevných spoločenstvách prostredníctvom nich", ako aj prostredníctvom katolíckej cirkvi, povzbudzujúc ich "aj naďalej robiť všetko, čo je možné".⁷⁴ Dnes konštatujem s uspokojením, že sa rozsiahla sieť ekumenickej spolupráce neustále rozširuje. I pod vplyvom Ekumenickej rady cirkví sa na tomto poli vykonáva veľkolepá práca.

Zhody v Božom slove a v bohoslužbe

44. Dôležitý pokrok sa dosiahol aj na druhom poli, a to vo vzťahu k Božiemu slovu. Myslím tu predovšetkým na takú dôležitú udalosť pre rôzne jazykové skupiny, akou sú ekumenické preklady Svätého písma. Po promulgácii konštitúcie *Dei verbum* Druhým vatikánskym koncilom musela katolícka cirkev s radosťou prijať tento krok.⁷⁵ Tieto preklady vyhotovené odborníkmi, vo všeobecnosti poskytujú pevný základ na modlitbu a pastoračnú činnosť všetkých Kristových učeníkov. Kto sa pamätá, ako debaty okolo Svätého písma zvlášť na Západe ovplyvnili roztržky, dokáže pochopiť, aký značný pokrok predstavujú tieto spoločné preklady.

45. Liturgickej obnove vykonanej v katolíckej cirkvi zodpovedá vo viacerých kresťanských spoločenstvách iniciatíva obnoviť ich bohoslužbu. Niektoré z nich sa na základe želanía vyjadreného na ekumenickej rovine⁷⁶ vzdali zvyku sláviť bohoslužbu Pánovej večere iba pri zriedkavých príležitostiach a rozhodli sa sláviť večeru Pána každú nedeľu. Na druhej strane zisťujeme pri porovnaní cyklov liturgických čítaní rôznych kresťanských spoločenstiev na Západe, že sa v podstate zhodujú. Práve tak sa na ekumenickej rovine⁷⁷ obzvlášť vyzdvihol význam liturgie a liturgických znakov (obrazy, ikony, paramenty, svetlo, kadidlo, gestá). Nad to sa zavádza do učebného programu v teologických inštitútoch, kde študujú budúci duchovní, história a význam liturgie ako znovu objavená nutnosť.

Ide tu o znak zhody, ktorá sa týka rôznych aspektov sakramentálneho života. Istotne ešte nie je možné pre rôzne divergencie, týkajúce sa viery, spolu sláviť eucharistiu. Avšak túžobne si želáme sláviť spoločne

Eucharistiu Pána a toto želanie už bude spoločnou oslavou a spoločnou prosebnou modlitbou. Spoločne sa obraciame na Otca, a to stále viac "len jedným srdcom". Môcť spečatiť toto "reálne, hoci ešte nie plné" spoločenstvo sa mi niekedy zdá veľmi blízke. Kto by si bol pred sto rokmi také niečo vôbec pomyslel?

46. V tejto súvislosti je dôvodom radosti spomenúť si, že katolícki kňazi môžu v určitých ojedinelých prípadoch vysluhovať sviatosť Eucharistie, pokánia alebo pomazania chorých iným kresťanom, ktorí síce ešte nie sú v plnom spoločenstve s katolíckou cirkvou, ale si túžobne želajú prijatie sviatosti, prosia o ne a vyznajú vieru, akú vyznáva v týchto sviatostiach katolícka cirkev. Opačne zas v určitých prípadoch za zvláštnych okolností môžu sa i katolíci obrátiť o prijatie týchto sviatostí na duchovných tých cirkví, kde sa platne vysluhujú. Podmienky tohto vzájomného prijímania sú stanovené v normách a ich dodržiavanie sa javí potrebné na podporu ekumény.⁷⁸

Uznanie jestvujúcich dobier u iných kresťanov

47. Dialóg sa nepohybuje iba okolo učenia, ale vzťahuje sa na celú osobu: je to aj dialóg lásky. Koncil vyslovil: "Je dôležité, aby katolíci uznali s radosťou pravdivé kresťanské dobrá zo spoločného dedičstva a vysoko si vážili to, čo sa nachádza i u od nás oddelených bratov. Je správne a liečivé uznať Kristove bohatstvá a pôsobenie duchovných síl v živote druhých, ktorí vydávajú svedectvo o Kristovi, niekedy až obetovaním života: Lebo Boh je vždy zázračný a obdivuhodný vo svojich dielach."⁷⁹

48. Vzťahy, ktoré vytvorili členovia katolíckej cirkvi od koncilu k druhým kresťanom, viedli k objaveniu toho, ako Boh pôsobí u príslušníkov druhých cirkví a spoločenstiev. Tento priamy kontakt na rôznych rovinách medzi pastiermi a členmi spoločenstiev nám priniesol do vedomia svedectvo, ktoré iní kresťania vydávajú o Bohu a Kristovi. Týmto spôsobom sa otvoril pre celú ekumenickú skúsenosť široký priestor, ktorý je zároveň výzvou pre našu dnešnú dobu. Či nie je dvadsiate storočie časom veľkého svedectva siahajúceho až "po preliatie krvi"? Ale netýka sa svedectvo aj rôznych cirkví a cirkevných spoločenstiev, ktoré svoje meno odvodzujú od Krista ukrižovaného a zmŕtvychvstalého? Toto spoločné svedectvo svätosti ako vernosť jedinému Pánovi je dnes nanajvýš blahodarný ekumenický potenciál. Druhý vatikánsky koncil zdôraznil, že hodnoty u iných kresťanov môžu prispieť k duchovnému rastu katolíkov. "Nesmieme tiež nechať bez povšimnutia, že všetko, čo pôsobí Svätý Duch svojou milosťou v srdciach iných kresťanov, môže prispieť k nášmu vlastnému rastu. Lebo čo je skutočne kresťanské, nikdy nestojí v protiklade k pravým duchovným hodnotám viery, ale môže vždy dopomôcť, aby sa dokonalejšie pochopilo tajomstvo Kristovo a cirkvi."⁸⁰ Ekumenický dialóg ako pravý spásny dialóg nemešká pokračovať v tomto už dobre začatom procese, aby postúpil v smere pravej a plnej jednoty.

Vzrast spolupatričnosti

49. Drahocenným plodom vzťahov kresťanov medzi sebou a nimi vedeného teologického dialógu je vzrast spolupatričnosti. Vďaka obidvom si kresťania uvedomili prvky viery, ktoré majú spoločné. Toto poslúžilo ďalšiemu upevneniu ich zasadenia sa za plnú jednotu. Druhý vatikánsky koncil zostáva pri tom všetkom mohutným motivačným a orientačným centrom.

Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium* nadväzuje spojenie medzi učením katolíckej cirkvi a uznaním spásonosných prvkov, ktoré sa nachádzajú v iných cirkvách a cirkevných spoločenstvách.⁸¹ Pritom nejde o to, vziať na vedomie statické prvky, ktoré sa v týchto cirkvách a spoločenstvách pasívne nachádzajú. Lebo duchovné dobrá Kristovej cirkvi pobádajú na základe svojej prirodzenej povahy na obnovenie jednoty. Z toho vyplýva, že hľadanie jednoty kresťanov nie je aktom nejakej oportunistickej ľubovôle, ale požiadavkou, ktorá vyrastá zo samotnej podstaty kresťanského spoločenstva.

Podobne vychádzajú bilaterálne teologické dialógy s väčšími kresťanskými spoločenstvami z uznania dosiahnutého stupňa spoločenstva, aby následne vyjasňovali divergencie, ktoré sa ešte vyskytujú. Pán umožnil kresťanom nášho času, že mohli zmeniť rozsah tradičných sporov.

Dialóg s východnými cirkvami

50. V tejto súvislosti musíme so zvláštnou vďačnosťou voči Božej prozreteľnosti konštatovať, že Druhým vatikánskym koncilom sa opäť upevnilo spojenie s východnými cirkvami, ktoré v priebehu storočí

dostalo trhliny a stalo sa krehkým. Pozorovatelia týchto cirkví, ktorí sa spolu so zástupcami cirkví a cirkevných spoločenstiev Západu zúčastnili na koncile, pri takej slávnostnej príležitosti pre katolícku cirkev verejne vyhlásili spoločnú vôľu opäť hľadať spoločenstvo.

Koncil zo svojej strany zase hľadel objektívne a s hlbokou náklonnosťou na východné cirkvi a vyzdvihol ich cirkevnosť a objektívne spoločenské putá, ktoré ich spájajú s katolíckou cirkvou. Dekrét o ekumenizme konštatuje: "A tak slávením Pánovej Eucharistie v týchto jednotlivých cirkvách buduje sa a vzrastá Božia cirkev" a dôsledne s tým pripája, že tieto cirkvi, "hoci oddelené, majú pravé sviatosti, a najmä - mocou apoštolského následníctva - kňazstvo a Eucharistiu, prostredníctvom ktorých sú s nami ešte stále spojené veľmi úzkymi zväzkami".⁸²

Bola uznaná veľká liturgická a duchovná tradícia východných cirkví, zvláštnosti jej historického vývinu, osobitný cirkevný poriadok, ktorý pre ne platil od najstarších čias a bol cirkevnými otcami a ekumenickými koncilmi potvrdzovaný, ako aj im vlastný spôsob ohlasovať učenie. To všetko v presvedčení, že legitímna odlišnosť neprekáža jednote cirkví, ale skôr ju zdobí a v nemalej miere prispieva k naplneniu jej poslania.

Druhý vatikánsky koncil založil dialóg na tom, čo je v súčasnosti spoločné, a upriamuje pozornosť na obsahovo bohatú skutočnosť východných cirkví: "Preto posvätný koncil vyzýva všetkých, ale najmä tých, ktorí sa usilujú o obnovenie žiadúceho plného spoločenstva medzi východnými cirkvami a katolíckou cirkvou, aby náležite uvážili tieto špeciálne podmienky vzniku a rastu východných cirkví a tiež povahu vzťahov, ktoré boli medzi nimi a rímskym stolcom pred rozštiepením, a utvorili si o tom všetkom správny úsudok."⁸³

51. Tento kurz koncilu sa ukázal ako veľmi plodný, a to tak pre bratské vzťahy, ktoré dozrievali a rozvíjali sa dialógom lásky, ako aj pre diskusiu o učení v *Zmiešanej komisii pre teologický dialóg medzi katolíckou cirkvou a ortodoxnou cirkvou ako celkom*. Taktiež bola plodná i vo vzťahoch k staroorientálnym cirkvám. Išlo tu o pomalý a namáhavý proces, ktorý však bol prameňom veľkej radosti, a vývoj mal tiež niečo fascinujúceho v tom zmysle, že nás postupne naučil opäť nájsť bratskosť.

Obnova kontaktov

52. Čo sa týka rímskej cirkvi a ekumenického patriarchátu v Carihrade, pokračoval už spomínaný proces vďaka vzájomnému otvoreniu sa začatému pápežmi Jánom XXIII. a Pavlom VI. na jednej strane a ekumenickým patriarchom Athenagorasom I. a jeho nasledovníkmi na druhej strane. Dosiadnutá zmena má svoj historický odraz v cirkevnom akte, ktorého uskutočnením sa sňala spomienka na vzájomnú kľiatbu "z pamäti a zo života cirkvi",⁸⁴ ktorá bola pred deväťsto rokmi, roku 1054, symbolom schizmy medzi Rímom a Carihradom: táto pre ekumenickú angažovanosť taká významná historická cirkevná udalosť sa udiala 7. decembra 1965 počas posledných dní koncilu. Kocilové zhromaždenie sa tak uzavrelo týmto spôsobom slávnostným aktom, ktorý bol zároveň očistením historickej spomienky, vzájomným odpustením a solidárnym záväzkom hľadať spolupatričnosť.

Tomuto gestu predchádzalo stretnutie Pavla VI. s patriarchom Athenagorasom 1. januára 1964 v Jeruzaleme počas púte pápeža do Svätej zeme. "Pri tejto príležitosti sa mohol stretnúť s ortodoxným patriarchom Benediktom z Jeruzalema. Následne mohol pápež Pavol vykonať návštevu u patriarchu Athenagorasa vo Fanare (Carihrad) a v októbri toho istého roku bol patriarcha slávnostne prijatý v Ríme. Tieto stretnutia v modlitbe ukázali cestu, ktorou treba ísť pri opätovnom zblížovaní cirkví Východu a Západu, ako aj pri opätovnom nastoľovaní jednoty, ktorá bola medzi nimi v prvom tisícročí.

Keď mi bol po smrti pápeža Pavla VI. a krátkom pontifikáte pápeža Jána Pavla I. zverený úrad rímskeho biskupa, považoval som za jednu z prvých úloh svojej pápežskej služby obnoviť osobný kontakt s ekumenickým patriarchom Dimitriom I., ktorý sa medzitým stal patriarchom Carihradu. Počas mojej návštevy vo Fanare 29. novembra 1979 sme mohli s patriarchom dohodnúť teologický dialóg medzi katolíckou cirkvou a všetkými ortodoxnými cirkvami, ktoré sú v cirkevnoprávnom spoločenstve s katedrou v Carihrade. Zdá sa mi dôležité v tejto súvislosti dodať, že vtedy sa už začali prípravy na zvolanie budúceho koncilu ortodoxných cirkví. Hľadanie ich zhody je príspevkom k životu a oživeniu týchto sesterských cirkví, a to s ohľadom na funkciu, ktorú sú povolané plniť na ceste k jednote. Ekumenický patriarcha mi chcel svoju návštevu odplatiť a v decembri 1987 som mal potešenie prijať ho v Ríme s úprimnými sympatiami a

patriacou mu poctou. V rámci cirkevnej bratskosti si musíme pripomenúť na už roky zaužívaný zvyk prijať na sviatok svätých Petra a Pavla v Ríme delegáciu ekumenického patriarchátu a taktiež vyslať delegáciu Svätého stolca na slávnosti na česť svätého Andreja vo Fanare.

53. Tieto pravidelné kontakty umožňujú medziiným priamu informovanosť a výmenu názorov na vzájomné bratské zosúladenie. Okrem toho naša vzájomná účasť na modlitbe sa stáva dôverným zvykom žiť bok po boku a vedie nás k tomu, aby sme spolu prijali vôľu Pána pre svoju cirkev a uskutočňovali ju.

Od doby Druhého vatikánskeho koncilu treba na vykonanej ceste spomenúť aspoň dve udalosti, ktoré majú veľkú ekumenickú závažnosť pre vzťahy medzi Východom a Západom: predovšetkým je to jubileum z roku 1984, keď sa oslávila spomienka 1100. výročia evanjelizačného diela svätých Cyrila a Metoda, čo mi umožnilo oboch apoštolov a vierozvestcov Slovanov vyhlásiť za spolupatrónov Európy. Už pápež Pavol VI. vyhlásil počas koncilu roku 1964 svätého Benedikta za patróna Európy. To, že som postavil obidvoch bratov zo Solúna vedľa veľkého zakladateľa mníšstva, má nepriamo vyzdvihnúť tú dvojitú cirkevnú a kultúrnu tradíciu, ktorá bola taká významná pre dvetisíc rokov kresťanstva a výrazne ovplyvnila históriu európskeho kontinentu. Preto nie je zbytočné pripomenúť, že Cyril a Metod prišli z oblasti vtedajšej Byzanskej ríše, teda v epoche, keď ešte bola v spoločenstve s Rímom. Tým, že som ich vyzdvihol za patrónov Európy spolu so svätým Benediktom, nechcel som iba posilniť historickú pravdu o kresťanstve na európskom kontinente, ale poskytnúť aj dôležitú tému na dialóg medzi Východom a Západom, ktorý v pokoncilovej dobe podnietil veľá nádej. Ako v svätom Benediktovi, tak i vo svätých Cyrilovi a Metodovi nachádza Európa znovu svoje duchovné korene. Teraz, keď sa druhé tisícročie po Kristovom narodení chýli ku koncu, treba si ich uctiť *spoločne* ako patrónov našej minulosti a ako svätých, ktorým cirkvi a národy európskeho kontinentu zverujú svoju budúcnosť.

54. Druhá udalosť, ktorú by som rád spomenul, je oslava tisícročia pokrstenia Rusi (988-1988). Katolícka cirkev a zvlášť Apoštolský stolec sa chceli zúčastniť na tejto jubilejnej slávnosti a pokúsili sa zdôrazniť, že krst, ktorý prijal svätý Vladimír v Kyjeve, bol jednou z ústredných udalostí pre evanjelizáciu sveta. Jemu vďačia za svoju vieru nielen slovanské národy východnej Európy, ale aj tie národy, ktoré žijú za Uralom až po Aljašku. V tejto perspektíve nachádza formulácia, ktorú som už opakovane použil, svoj hlboký zmysel: Cirkev musí dýchať oboma pľúcami! Táto formulácia sa vzťahuje na prvé tisícročie histórie kresťanstva, predovšetkým na dualitu Byzancia-Rím; od pokrstenia Rusi táto formulácia rozšírila svoje hranice: evanjelizácia sa rozšírila na oveľa širšiu oblasť, takže teraz zahŕňa celú cirkev. Keď si pomyslíme, že táto spásna udalosť, ktorá sa zavŕšila na brehu Dnepra, siaha do doby, kedy ešte cirkev Východu nebola oddelená od cirkvi Západu, ľahko pochopíme, že hľadaná perspektíva plnej jednoty má byť jednotou legitímnej rôznorodosti. To som s dôrazom uviedol v encyklike *Slavorum apostoli*,⁸⁵ venovanej svätým Cyrilovi a Metodovi, a v apoštolskom liste *Euntes in mundum*⁸⁶ na pamiatku 1000. výročia pokrstenia Kyjevskej Rusi, venovanom veriacim katolíckej cirkvi.

Sesterské cirkvi

55. Koncilový dekrét *Unitatis redintegratio* má na mysli predstvu jednoty, v ktorej sa žilo napriek všetkému v prvom tisícročí. V určitom zmysle predstavuje model. "Tomuto svätému cirkevnému snemu je vítané medzi inými dôležitými vecami pripomenúť všetkým, že na východe prekvitajú viaceré partikulárne a miestne cirkvi, medzi ktorými majú prvé miesto patriarchálne cirkvi: a z nich viaceré sa honosia tým, že ich založili sami apoštoli."⁸⁷ Cirkev začala svoju cestu na Veľkú nov v Jeruzaleme a je celkom pôvodný vývoj vo vtedajšej *oikumene* sa koncentroval okolo Petra a jedenástich (porov. *Sk* 2,14). Štruktúry cirkvi na Východe i Západe sa teda tvorili vo vzťahu k tomuto apoštolskému dedičstvu. Ich jednota v prvom tisícročí sa udržiavala práve v tých štruktúrach cez biskupov ako nástupcov apoštolov v spoločenstve s biskupom Ríma. Keď sa chceme dnes na konci druhého tisícročia snažiť zas o obnovenie úplnej jednoty, musíme sa odvolávať práve na takto konštruovanú jednotu. Ekumenický dekrét vyzdvihuje ešte ďalší charakteristický aspekt, vďaka ktorému zotrvali v jednote všetky partikulárne cirkvi, totiž "snahu zachovať vo vospolnosti viery a lásky tie bratské vzťahy, ktoré majú jestvovať medzi miestnymi cirkvami ako medzi sestrami".⁸⁸

56. Po Druhom vatikánskom koncile sa v spojitosti s touto tradíciou znovu zaviedol zvyk priznať označenie "sesterské cirkvi" všetkým okolo svojho biskupa zhromaždeným partikulárnym a lokálnym cirkvám. Zrušenie vzájomnej exkomunikácie bolo potom významným krokom na ceste k úplnému spoločenstvu a odstránila sa bolestná prekážka cirkevnoprávneho a psychologického rázu.

Štruktúry jednoty, ktoré existovali pred rozdelením, sú dedičstvom skúseností, ktoré usmerňujú našu cestu k nachádzaniu plného spoločenstva. Samozrejme, Pán neprestal počas druhého tisícročia obdarúvať svoju cirkev bohatými plodmi milosti a rozvoja. Žiaľ, pokračuje vzájomné odcudzenie medzi cirkvami Západu a Východu ich obralo o bohatstvo vzájomných darov a pomoci. S Božou milosťou treba vynaložiť veľké úsilie, aby sa obnovilo medzi nimi plné spoločenstvo, ktoré je prameňom mnohých duchovných hodnôt pre Kristovu cirkev. Toto úsilie si vyžaduje všetku našu dobrú vôľu, pokornú modlitbu a trvalú spoluprácu, ktorá sa nesmie dať ničím znechutiť. Svätý Pavol napomína: "Neste si vzájomne bremená" (*Gal* 6,2). Aká priliehavá, pre nás aktuálna, je táto výzva apoštola! Tradičné označenie "sesterské cirkvi" by nás malo na tejto ceste sprevádzať stále.

57. Ako si pápež Pavol VI. želel, je náš vyhlásený cieľ spoločne dospieť k plnej jednote v legitímnej rôznorodosti: "Boh nám dožičil prijať vo viere svedectvo apoštola. Krstom sme *všetci jeden v Kristovi Ježišovi* (porov. *Gal* 3,28). Silou apoštolskej následnosti nás užšie spája kňazstvo a Eucharistia: účasťou na Božích daroch vo svojej cirkvi sme v spoločenstve s Otcom cez Syna v Duchu Svätom (...), v každej miestnej cirkvi sa uskutočňuje toto tajomstvo božskej lásky. Nie je to azda už dôvodom na tradičný a veľmi pekný výraz, ktorým sa miestne cirkvi rady označovali ako sesterské cirkvi (pozri dekrét *Unitatis redintegratio* 14)? Žili sme po stáročia životom sesterských cirkví, keď sme spoločne organizovali ekumenické koncily, ktoré ochraňovali hodnoty viery proti každému sfalšovaniu. Po dlhom období delenia a vzájomného neporozumenia nám Pán dovoľuje znovu sa objaviť ako sesterské cirkvi, napriek prekážkam, ktoré sa v minulosti kládli medzi nás."⁸⁹ Keď dnes, na prahu tretieho tisícročia, hľadáme opätovne vytvorenie plného spoločenstva, musíme sa zamerať na dosiahnutie tohto predsavzatia a vo všetkom naň nadväzovať. Spojenie s touto slávnou tradíciou je pre Cirkev plodné. "Východné cirkvi vlastnia odprvoti poklad, z ktorého západná cirkev nemalo prevzala, čo sa týka liturgie, duchovných tradícií a právneho poriadku."⁹⁰

K tomuto "pokladu" patria aj "poklady duchovných tradícií, ktoré zvýraznilo predovšetkým mníšstvo. Tam totiž už od dávnych čias svätých otcov prevládala mníšska duchovnosť, ktorá potom prenikla aj na Západ".⁹¹ Ako som v najnovšom apoštolskom liste *Orientalium lumen* mal príležitosť zdôrazniť, cirkvi Východu preživali s veľkou oduševnenosťou svoje poslanie, dosvedčované mníšskym životom, "začínajúc evanjelizáciou, najvznešenejšou službou, ktorú kresťan môže poskytnúť bratovi, a ďalej mnohými inými formami duchovnej a hmotnej služby. Áno, možno povedať, že mníšstvo bolo v antickom staroveku - a rôznym spôsobom aj v neskoršej dobe - uprednostňovaným nástrojom pri evanjelizácii národov".⁹²

Koncil sa neobmedzil iba na zdôraznenie všetkého, čo majú cirkvi na Východe i Západe spoločné. V súlade s historickou pravdou neváha vypovedať: "Niet sa čo čudovať, že niektoré aspekty zjaveného tajomstva zaves lepšie chápu a správnejšie vysvetľujú raz jedni a raz druhí, takže v nejednom prípade možno povedať, že tieto rozličné teologické formulácie sa skôr navzájom dopĺňujú, ako by si protirečili."⁹³ Výmenou darov medzi cirkvami v ich vzájomnom dopĺňovaní sa obohacuje spoločenstvo.

58. Z opätovného konštatovania už jestvujúceho spoločenstva viery vyvodil Druhý vatikánsky koncil užitočné pastoračné dôsledky pre konkrétny život veriacich a dopĺňovanie ducha jednoty. Z dôvodu jestvujúcich sviatostných zväzkov medzi katolíckou cirkvou a ortodoxnými cirkvami zdôraznil dekrét *Orientalium ecclesiarum*: "Ako dokazuje pastoračná prax, čo sa týka východných bratov, môžu a majú sa brať do úvahy rozličné okolnosti jednotlivcov, v ktorých sa neporušuje jednota cirkvi ani nehrozí nebezpečenstvo, ktorého sa treba vystríhať, zatiaľ čo nalieha potreba spásy a dobra duší. Práve preto katolícka cirkev podľa časových, miestnych a osobných okolností často postupovala a postupuje zhovievavejšie, poskytujúc všetkým kresťanom prostriedky spásy a vzájomnej lásky účasťou na sviatostiach a na iných posvätných úkonoch a veciach."⁹⁴

Túto teologickú a pastorálnu orientáciu, na základe skúseností v rokoch po koncile, prevzali oba kódexy kanonického práva.⁹⁵ Z pastorálneho pohľadu ju vysvetľuje *Direktórium na vykonávanie princípov a noriem o ekumenizme*.⁹⁶ V tejto takej dôležitej a háklivej otázke je nevyhnutné, aby pastieri starostlivo poučili veriacich o týchto zvláštnych dôvodoch na účasť na liturgickej bohoslužbe a o rozdielnych poriadkoch, ktoré sú v tejto oblasti. Nikdy nesmieme stratiť zo zreteľa ekleziologickú dimenziu účasti na sviatostiach, predovšetkým na svätej Eucharistii.

Pokroky v dialógu

59. *Zmiešaná medzinárodná komisia pre teologický dialóg medzi katolíckou cirkvou a ortodoxnou cirkvou ako celok* vykonala od svojho vytvorenia v roku 1979 kus intenzívnej práce, pričom orientovala svoj výskum postupne na tie perspektívy, ktoré boli stanovené v zhode s cieľom opäť obnoviť plné spoločenstvo medzi oboma cirkvami. Toto spoločenstvo, ktoré je založené na jednote vo viere, v kontinuite so skúsenosťami a tradíciami starej cirkvi, nájde svoje plné uplatnenie v spoločnom slávení svätej Eucharistie. Tým, že sa oprela o všetko, čo máme spoločné, mohla zmiešaná komisia dosiahnuť podstatný pokrok v pozitívnom smere a mohla nakoniec, ako som to už mohol vyhlásiť s vysokocteným bratom ekumenickým patriarchom Jeho Svätosťou Dimitriom I., konštatovať, "čo katolícka a ortodoxná cirkev už môžu spolu vyznávať ako spoločnú vieru v tajomstve cirkvi a puto medzi vierou a sviatosťami".⁹⁷ Okrem toho mohla komisia konštatovať a potvrdiť, že v našich cirkvách je rozhodujúca apoštolská postupnosť na posvätenie a jednotu Božieho ľudu.⁹⁸ Ide o dôležité východiská ďalšieho vedenia dialógu. Áno, ešte viac: tieto spoločné vyhlásenia tvoria podklad, ktorý oprávňuje katolíkov a ortodoxných, už teraz v našej dobe, spoločne vydávať verné jednomyselné svedectvo, aby bolo meno Pána šírené a oslavované.

60. Nedávno dosiahla zmiešaná medzinárodná komisia dôležitý pokrok v citlivej otázke metódy, ktorá sa má praktizovať pri hľadaní plného spoločenstva medzi katolíckou a ortodoxnou cirkvou v otázke, ktorá často zapríčiňovala zhoršenie vzťahov medzi katolíckymi a ortodoxnými. Vytvorila náukový základ na kladné riešenie problému, ktorý sa opiera o učenie v sesterských cirkvách. Tiež sa v tejto súvislosti objasnilo, že metóda, ktorá sa má použiť na ceste k plnému spoločenstvu, je dialóg pravdy, živený a podporovaný dialógom lásky. Katolíckym východným cirkvám priznané právo organizovať sa a vykonávať apoštolát, ako i skutočná účasť týchto cirkví na dialógu lásky a na teologickom dialógu napomôžu nielen skutočnú a bratskú vzájomnú vážnosť medzi pravoslávnyimi a katolíckymi, žijúcimi v tej istej oblasti, ale aj ich vzájomnú súčinnosť pri hľadaní jednoty.⁹⁹ Urobil sa krok vpred. Súčinnosť musí pokračovať. Už dnes môžeme konštatovať upokojenie myslí, ktoré robí hľadanie plodnejším. Čo sa týka východných cirkví, ktoré sú v spoločenstve s katolíckou cirkvou, koncil vyjadril takéto zhodnotenie: "Tento svätý cirkevný snem vzdáva vďaka Bohu za to, že mnohí východní synovia katolíckej cirkvi (...) už žijú v plnom spoločenstve s bratmi, čo sa pridávajú západnej tradície, a vyhlasuje, že všetko to duchovné, liturgické, zvykové a teologické dedičstvo patrí vo svojich rozličnostiach k plnej katolíckosti a apoštolskosti cirkvi."¹⁰⁰

Istotne sa budú môcť katolíckej cirkvi Východu v duchu ekumenického dekrétu zúčastňovať kladným spôsobom na dialógu lásky a na teologickom dialógu tak na miestnej, ako i na všeobecnej rovine, a takto prispievať k vzájomnému porozumeniu a k dymanickému hľadaniu plnej jednoty.¹⁰¹

61. Katolícka cirkev nechce v súvislosti s týmto hľadiskom nič iné ako plné spoločenstvo medzi Východom a Západom. Pritom sa inšpiruje skúsenosťou prvého tisícročia. Vtedy vskutku "vznik rozličných skúseností cirkevného života (...) nebol prekážkou, aby kresťania pri vzájomných vzťahoch mohli naďalej pociťovať istotu, že sú v každej cirkvi doma, pretože v obdivuhodnej mnohorakosti rečí a podôb vyznievala chvála jedného Otca skrz Krista v Duchu Svätom; všetci sa zhromaždili, aby slávil Eucharistiu, srdce a vzor pre spoločenstvo, nielen so zreteľom na spiritualitu alebo mravný život, ale i na štruktúru cirkvi v mnohorakosti úradov a služieb pod predsedníctvom biskupa, nástupcu apoštolov. *Prvé koncily sú výrečným svedectvom pretrvávajúcej jednoty v mnohorakosti.*¹⁰² Ako sa môže opäť obnoviť jednota po takmer tisíc rokoch? Toto je tá veľká úloha, ktorá sa musí riešiť i zo strany ortodoxnej cirkvi. Z tohto hľadiska chápeme celú aktualitu dialógu, ktorý sa opiera o osvietenie a silu Svätého Ducha.

Vzťahy k starým cirkevným spoločenstvám Východu

62. Od Druhého vatikánskeho koncilu katolícka cirkev opäť obnovila - pravda, s rozdielmi čo do postupu a časového rozpätia - bratské vzťahy s tými starými cirkvami Východu, ktoré spochybnili dogmatické poučky vyslovené na konciloch v Efeze a Chalkedone. Všetky tieto cirkvi vyslali pozorovateľov na Druhý vatikánsky koncil; ich patriarchovia nás poctili svojou návštevou a rímsky biskup mohol s nimi rozprávať ako s bratmi, ktorí sa po dlhom čase znovu v radosť stretnú.

Obnovenie bratských vzťahov k starým cirkvám Východu, svedkov kresťanskej viery v často nepriateľských a tragických situáciách, je konkrétnym znamením, že napriek historickým, politickým, sociálnym a kultúrnym prekážkam nás Kristus navzájom zjednocuje. Práve čo sa týka kristologickej témy,

mohli sme spolu s patriarchami niektorých z týchto cirkví deklarovať našu spoločnú vieru v Ježiša Krista, pravého Boha a pravého človeka. Blahej pamäti pápež Pavol VI. podpísal v tomto zmysle deklaráciu s Jeho svätosťou Shenoudom III., kopticko-ortodoxným pápežom a patriarchom,¹⁰³ a so sýrsko-ortodoxným patriarchom Antiochie Jeho svätosťou Jakubom III.¹⁰⁴ I sám som mohol potvrdiť tento kristologický súhlas a vyvodit' z toho dôsledky: pre vývoj dialógu s pápežom Shenoudom¹⁰⁵ a pre pastoračnú spoluprácu so sýrskym patriarchom Antiochie Marom Ignatiom Zakkom I. Iwasom.¹⁰⁶ Spolu so ctihodným patriarchom cirkvi Etiópie Abunom Paulosom, ktorý ma navštívil v Ríme 11. júna 1993, sme zdôraznili hlboké spoločenstvo, ktoré zotrúva medzi oboma našimi cirkvami: "Vyznávame spoločne vieru, ktorú sme prijali od apoštolov, tie isté sviatosti a zastávame ten istý úrad, zakotvený v apoštolskej následnosti (...). Dnes môžeme skutočne tvrdit', že máme tú istú vieru v Krista, potom čo bola po dlhú dobu príčinou rozkolu medzi nami."¹⁰⁷

Nedávno ma Pán obdaroval veľkou radosťou, že som mohol podpísať spoločné kristologické vyhlásenie s asýrskym patriarchom Východu Jeho svätosťou Marom Dinkhom IV., ktorý ma pri tejto príležitosti navštívil v Ríme v novembri 1994. Pri zohľadnení odlišných teologických formulácií sme takto mohli spoločne vyznať pravú vieru v Krista.¹⁰⁸ Svoju radosť z toho všetkého by som chcel vyjadriť slovami blahoslavenej Panny: "Veľbí moja duša Pána" (*Lk* 1,46).

63. Čo sa týka tradičných nezhôd v kristológii, umožnili ekumenické kontakty základné vysvetlenia, takže môžeme spolu vyznávať takú vieru, ktorá je nám spoločná. Nech je opakovane konštatované, že táto významná vymoženosť je s určitosťou výsledkom teologického bádania a bratského dialógu. A nielen to. Je pre nás aj povzbudením: lebo nám ukazuje, že začatá cesta je správna a že môžeme odôvodnene dúfať i v riešenie ostatných sporných otázok.

Dialóg s inými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami Západu

64. V obsiahlom pláne, zameranom na znovunastolenie jednoty všetkých kresťanov, zohľadňuje ekumenický dekrét tiež vzťahy k cirkvám a kresťanským spoločenstvám Západu. S úmyslom vytvorit' ovzdušie kresťanskej bratskosti a dialógu, uvádza koncil svoje dôvody a pokyny v rámci dvoch všeobecných hľadísk: jedno má historicko-psychologický charakter a druhé teologicko-doktrínalné. Dokument na jednej strane konštatuje: "Cirkvi a cirkevné spoločenstvá, ktoré sa oddelili od rímskeho Apoštolského stolca vo veľmi kritických časoch, čo sa začalo na Západe už na sklonku stredoveku, alebo sa oddelili neskoršie, sú spojené s katolíckou cirkvou úzkym zväzkom osobitného príbuzenstva vzhľadom na dlhodobé spolunažívanie kresťanského ľudu v predchádzajúcich vekoch v cirkevnom spoločenstve."¹⁰⁹

Na druhej strane konštatujeme s rovnakým realizmom: "Treba však uznať, že medzi týmito cirkvami a spoločenstvami a katolíckou cirkvou jestvujú dôležité rozdiely, a to nielen historickej, sociologickej, psychologickéj a kultúrnej povahy, ale predovšetkým vo vysvetľovaní zjavenej pravdy."¹¹⁰

65. Korene sú spoločné a napriek rozdielom sú podobné i orientácie, ktoré usmerňovali vývoj katolíckej cirkvi a reformáciou vzniklých cirkví a spoločenstiev na Západe. Majú preto spoločnú "západnú" charakteristiku. Vyššie spomenuté "rozdiely", i keď sú významné, nevylučujú vzájomné prenikanie a dopĺňanie. Ekumenické hnutie vzniklo práve v rámci cirkví a cirkevných spoločenstiev reformácie. V tom istom čase, už v januári 1920, prejavil ekumenický patriarchát želanie, aby kresťanské spoločenstvá spolupracovali. Táto okolnosť dokazuje, že nie je rozhodujúci vplyv kultúrneho pozadia. Podstatnejšia je otázka viery. Modlitba Krista, nášho jediného Pána, Vykupiteľa a Majstra, oslovuje všetkých rovnakým spôsobom tak na Východe ako i na Západe. Stáva s imperatívom, ktorý prikazuje vzdať sa rozdelenia, aby sa hľadala a našla jednota, podnietená práve tými trpkými skúsenosťami z rozdelenia.

66. Druhý vatikánsky koncil nemá v úmysle opísať "poreformačné" kresťanstvo, lebo tieto cirkvi a cirkevné spoločenstvá "sa pre rozličnosť svojho pôvodu, učenia a duchovného života nemálo líšia nielen od nás, ale aj medzi sebou, je veľmi ťažko ich presne opísať".¹¹¹ Okrem toho poznamenáva ten istý dekrét, že sa ekumenické hnutie a želanie po pokoji s katolíckou cirkvou ešte všade nepresadilo.¹¹² Bez ohľadu na tieto okolnosti koncil však predsa navrhuje dialóg.

Koncilový dekrét "chce poukázať na niektoré body, ktoré môžu a majú slúžiť za základ a podnet na tento dialóg."¹¹³ "Máme na mysli predovšetkým tých kresťanov, ktorí otvorene vyznávajú Ježiša Krista ako Boha a Pána a jediného prostredníka medzi Bohom a ľuďmi na slávu jedného Boha, Otca i Syna i Ducha

Svätého."¹¹⁴ Títo bratia milujú Sväté písmo a vysoko ho uctieávajú: "Vzývajú Ducha Svätého v samom Svätom písme hľadajú Boha, ako sa im prihovára v Kristovi, predzvestovanom prorokmi, v Slove Božom, ktoré sa pre nás stalo človekom. V Písme rozjímajú o Kristovom živote a o tom, čo božský majster učil a vykonal pre ľudské spasenie, najmä o tajomstvách jeho smrti a vzkriesenia."¹¹⁵ Zároveň "ak od nás oddelení kresťania uznávajú božskú autoritu Svätého písma, nezhodujú sa s nami - hoci nie všetci tým istým spôsobom - v chápaní vzťahu medzi Svätým písmom a cirkvou, pričom má podľa katolíckej viery osobitné miesto autentický učiteľský úrad pri výklade a hlásaní písaného Božieho slova."¹¹⁶ "Ale aj tak je Sväté písmo pri samom dialógu výborným nástrojom v mocných Božích rukách na dosiahnutie tej jednoty, ktorú Spasiteľ predkladá všetkým ľuďom."¹¹⁷ "Krst teda utvára sviatosťný zväzok jednoty, ktorý jestvuje medzi všetkými, čo sa ním preporodili."¹¹⁸ Teologické, pastorálne a ekumenické zväzky spoločného krstu sú početné a významné. Hoci je táto sviatosť "iba začiatkom a východiskom, smeruje k plnému vyznaniu viery, k úplnému začleneniu do poriadku spásy podľa vôle samého Krista a napokon k plnej spoluúčasti na Eucharistii".¹¹⁹

67. Dogmatické a historické rozdiely z doby reformácie mali vplyv na cirkev, sviatosť a kňazský úrad. Koncil preto požadoval, aby učenie o Večeri Pána, o ostatných sviatosťoch, o liturgii a cirkevných úradoch boli nutne predmetom dialógu.¹²⁰ Kým na jednej strane dekrét *Unitatis redintegratio* zdôrazňuje, že reformačným spoločenstvám "chýba z krstu pochádzajúca plná jednota", zároveň konštatuje, že "najmä preto, lebo nemajú sviatosť kňazstva, predsa keď si pri svätej večeri pripomínajú smrť a vzkriesenie Pána, vyznávajú, že spoločenstvo s Kristom znamená život, a očakávajú jeho slávny príchod".¹²¹

68. Dekrét si všima i duchovný život a morálne dôsledky: "Kresťanský život týchto bratov sa živí vierou v Krista a napomáha ho krstná milosť i počúvanie Božieho slova. Prejavuje sa súkromnou modlitbou, rozjímaním o Svätom písme, kresťanským rodinným životom a uctievaním Boha v pospolitosti, zhromaždenej na Božiu chválu. Konečne v ich kulte sa zavše zachovali dôležité prvky niekdajšej spoločnej liturgie."¹²²

Koncilový dokument sa však neobmedzuje len na tieto duchovné, morálne a kultúrne hľadiská, ale rozširuje svoje ocenenie aj na silný cit spravodlivosti a na úprimnú lásku k blížnym, ktorú majú títo bratia; okrem toho oceňuje aj ich iniciatívu na utváranie ľudských sociálnych životných podmienok a na upevnenie mieru. To všetko sa deje s úprimnou vôľou pridržiavať sa Kristovho slova ako prameňa kresťanského života.

Tak text zdôrazňuje problematiku, ktorá sa v súčasnosti stáva stále nástojčivejšou v eticko-morálnej oblasti, lebo "mnohí kresťania nechápu vždy evanjelium v mravnej oblasti takisto ako katolíci".¹²³ Na tomto širokom poli je ešte veľa miesta na dialóg o morálnych princípoch evanjelia a jeho aplikáciách.

69. Návrhy a pozvania Druhého vatikánskeho koncilu sa dočkali uskutočnenia a postupne sa začali bilaterálne teologické dialógy s rôznymi cirkvami a svetovými kresťanskými spoločenstvami Západu.

Súčasne sa kvôli multilaterálnemu dialógu už roku 1964 začal proces zriadenia "Zmiešanej pracovnej skupiny" s Ekumenickou radou cirkví a od roku 1968 patria katolícki teológovia ako plnoprávni členovia do teologického oddelenia tejto Rady, to jest do komisie "Viera a ústava".

Dialóg bol plodný a sľubný. Koncilovým dekrétom odporúčané témy dialógu sa už študovali alebo sa v krátkom čase budú študovať. Keď sledujeme rôzne bilaterálne rozhovory, ktoré sa vedú s takou obetavosťou, že si zasluhujú chválu celého ekumenického spoločenstva, zisťujeme, že sa sústredili na mnohé sporné otázky, ako sú krst, Eucharistia, sviatosť kňazstva, sviatosťný charakter a autorita cirkvi a apoštolská postupnosť. Týmto spôsobom sa načrtli nečakané riešenia a zároveň sa pochopilo, aké potrebné by bolo hlbšie skúmanie niektorých tém.

70. Toto ťažké a chúlостivé skúmanie, ktoré zahŕňa problémy viery a rešpektovania vlastného i cudzieho svedomia, bolo sprevádzané a podporované aj modlitbou katolíckej cirkvi i druhých cirkví a cirkevných spoločenstiev. V cirkevnej štruktúre už tak hlboko zakorenená a rošírená modlitba za jednotu ukazuje, že si kresťania uvedomujú význam ekumenickej otázky. Práve preto, že hľadanie plnej jednoty si vyžaduje konfrontáciu viery medzi kresťanmi, ktorí sa odvolávajú na jedného Pána, je modlitba prameňom osvietenia o pravde, ktorá musí byť prijatá ako celok. Okrem toho sa modlitbou rozširuje hľadanie jednoty na každého pokrsteného, veď nie je obmedzená iba na okruh špecialistov. Nezávisle od svojej úlohy v cirkvi a svojho kultúrneho vzdelania môže k tomu každý aktívne prispieť v tajuplnej hlbokjej dimenzii.

Cirkevné vzťahy

71. Musíme tiež Božej prozreteľnosti ďakovať za všetky udalosti, ktoré svedčia o pokroku na ceste hľadania jednoty. Popri teologickom dialógu musíme spomenúť i iné formy stretávania, spoločné modlitby a praktickú spoluprácu. Pápež Pavol VI. dal tomuto procesu silný podnet svojou návštevou v sídle Ekumenickej rady cirkví v Ženeve 10. 6. 1969 a potom sa stretol opätovne so zástupcami rôznych cirkví a cirkevných spoločenstiev. Tieto kontakty účinne prispievajú k zlepšeniu vzájomného poznania, a tak k rastu kresťanského bratstva.

Pápež Ján Pavol I. dokázal i v priebehu svojho krátkeho pontifikátu potvrdiť dobrú vôľu pokračovať v začatej ceste.¹²⁴ Pán mi umožňuje v tomto smere ďalej pôsobiť. Okrem dôležitých ekumenických stretnutí v Ríme značná časť mojich pastorčných návštev je pravidelne venovaná úsiliu o jednotu kresťanov. Niektoré moje cesty majú dokonca ekumenickú "prioritu", zvlášť v krajinách, kde katolícke spoločenstvá predstavujú menšinu oproti tým, ktoré sa vytvorili reformáciou; alebo kde tieto reformačné predstavujú v určitej spoločnosti značnú časť veriacich v Krista.

72. To platí predovšetkým pre európske krajiny, kde tieto rozkoly vznikli, ale i pre severnú Ameriku. V tejto súvislosti bez toho, aby sme zmenšovali význam ostatných, si zaslúžia zvláštnu pozornosť tie, ktoré ma viedli na európskom kontinente dvakrát do Nemecka: v novembri 1980 a v apríli 1987; návšteva v Zjednotenom kráľovstve (Anglicko, Škótsko a Wales) v máji-júni 1982; vo Švajčiarsku v júni 1984; a v škandinávskych a severných krajinách (Fínsko, Švédsko, Nórsko, Dánsko a Island), kam som zašiel v júni 1989. S radosťou a vo vzájomnej úcte, v kresťanskej solidarite som stretol mnohých a mnohých bratov a sestry, ktorí sú zapojení do hľadania vernosti evanjeliu. Toto všetko zistiť bolo pre mňa prameňom veľkého povzbudenia. Zažili sme prítomnosť Pána medzi nami.

V tejto súvislosti by som chcel spomenúť určitý postoj, poznačený bratskou láskou a preniknutý hlbokou jasnosťou viery, ktorý som zažil s veľkým dojatím. Vzťahuje sa na slávenie eucharistie, ktorému som predsedal počas mojej cesty v severných a škandinávskych krajinách vo Fínsku a Švédsku. Pri prijímaní sa luteránski biskupi priblížili k celebrantovi. Chceli týmto jednoznačným gestom prejaviť svoje túžobné želanie po dosiahnutí toho okamihu, v ktorom my, katolíci i luteráni, budeme môcť mať účasť na tej istej Eucharistii, a chceli tiež prijať požehnanie celebranta. Požehnal som ich s láskou. To isté významné gesto sa zopakovalo aj počas omše v Ríme, ktorú som slávil 6. októbra 1991 pri príležitosti 600. výročia svätorečenia sv. Brigity na Námestí Farnese. S podobnými pocitmi som sa stretol i na druhej strane Atlantiku v septembri 1984 v Kanade a najmä v septembri 1987 v Spojených štátoch, kde konštatujeme veľkú ekumenickú otvorenosť. Ako príklad treba spomenúť ekumenické stretnutie v Columbii (Južná Karolína) 11. septembra 1987. Dôležitá je aj skutočnosť, že tieto stretnutia medzi bratmi "z čias reformácie" a pápežom sa uskutočňujú s určitou pravidelnosťou. Som hlboko vďačný za to, že ma radi prijali tak zodpovední predstavení rôznych spoločenstiev, ako i spoločenstvá ako celok. Z tohto hľadiska považujem za nanajvýš dôležitú ekumenickú bohoslužbu, ktorá sa konala v Columbii na tému rodina.

73. Ďalším dôvodom radosti je konštatovanie, že v pokoncilovej dobe je v jednotlivých miestnych cirkvách veľa iniciatív a akcií na podporu zjednotenia kresťanov, ktoré rozširujú súčinnosť na všetkých, či už na rovne biskupských konferencií, jednotlivých diecéz, farností, alebo aj v rôznych cirkevných kruhoch a hnutiach.

Uskutočnená spolupráca

74. "Nie každý, kto mi hovorí: 'Pane! Pane!', vojde do nebeského kráľovstva, ale iba ten, kto plní vôľu môjho Otca, ktorý je na nebesiach" (Mt 7,21). Koherencia a statočnosť úmyslov a vyznávaných zásad sa naplňajú ich použitím v konkrétnom živote. Koncilový dekrét o ekumenizme uvádza, že u ostatných kresťanov "viera v Krista prináša ovocie chvály a vďaky za Božie dobrodenia. K tomu sa pridružuje živý zmysel pre spravodlivosť a úprimná láska k blížnemu".¹²⁵ Opísaná oblasť je nielen pôdou na dialóg, ale i na účinnú spoluprácu: "Táto činná viera zrodila aj nemálo ustanovizní na úľavu duchovnej a telesnej biedy, na výchovu mládeže, na utvorenie ľudskejších sociálnych životných podmienok a na upevnenie všeobecného mieru."¹²⁶

Sociálny a kultúrny život poskytuje široké možnosti na ekumenickú spoluprácu. Kresťania sa vždy častejšie schádzajú, aby bránili ľudskú dôstojnosť, dobro pokoja, uplatňovali evanjelium v sociálnom živote

a sprítomňovali Kristovho Ducha vo vede a umení. Vždy sa stretnú, keď ide o to, vzoprieť sa biede a núdzi našich čias: hladu, katastrofám a sociálnej nespravodlivosti.

75. Táto spolupráca, ktorá svoju inšpiráciu čerpá priamo z evanjelia, nie je pre kresťana nikdy iba humanitárnou akciou. Má svoj skutočný základ v slove Pána: "Lebo som bol hladný a dali ste mi jesť" (Mt 25,35). Ako som už zdôraznil, spolupráca všetkých kresťanov zviditeľňuje už dosiahnutý stupeň ich spoločnosti.¹²⁷

Pred svetom získava spoločné pôsobenie kresťanov v spoločnosti transparentnú hodnotu svedectva, ktoré vydávajú spolu v mene Pána. Nadobúda i dimenziu zvestovania, lebo odhaľuje Kristovu tvár.

Ešte pretrvávajúce protikladné poňatia v učení pôsobia negatívne a kladú medze spolupráci. Už existujúce spoločnosti viery medzi kresťanmi však neposkytuje solídny základ len na spoločnú činnosť v sociálnej sfére, ale i v náboženskej oblasti.

Táto spolupráca uľahčí hľadanie jednoty. Ako uvádza dekrét o ekumenizme, pri tejto spolupráci "všetci, ktorí veria v Krista, sa môžu ľahko naučiť, ako sa lepšie navzájom spoznávať, viac sa mať v úcte a ako pripravovať cestu jednoty kresťanov."¹²⁸

76. Ako by sme mohli v tejto súvislosti nepamätať na ekumenický záujem o mier, ktorý pri rastúcej účasti kresťanov a so stále hlbšou teologickou motiváciou nachádza svoj výraz v modlitbe a v činnosti? Inak by to ani nemohlo byť. Neveríme azda v Krista, knieža pokoja? Kresťania sú neustále jednotnejší v odmietaní násilia, a to násilia každého druhu, od vojen až po sociálnu nespravodlivosť.

Sme povolaní na stále aktívnejšiu angažovanosť, aby bolo vždy jasnejšie, že náboženské dôvody nie sú pravým dôvodom jestvujúcich konfliktov, i keď, žiaľ, nie sú zažehnané nebezpečné inštrumentalizácie na politické a nepriateľské ciele.

Počas *Svetového dňa modlitieb za mier* v roku 1986 v Assisi sa modlili kresťania rôznych cirkví a cirkevných spoločností spoločným hlasom k Pánovi dejín za mier vo svete. V ten deň, i keď iným spôsobom, sa modlili taktiež židia a zástupcovia nekresťanských spoločností za mier - v súzvuku pocitov, ktoré aj tu rozochveli najhlbšie stránky ľudského ducha.

Nechcel by som opomenúť ani *Svetový deň modlitieb za mier v Európe, zvlášť na Balkáne*, ktorý má opäť zaviedol 9. a 10. januára 1993 ako pútnika do mesta sv. Františka, a sv. omšu *za mier na Balkáne, najmä v Bosne-Hercegovine*, ktorú som slúžil 23. januára 1994 v Bazilike sv. Petra v rámci *Týždňa modlitieb za jednotu kresťanov*. Keď náš pohľad blúdi svetom, naplňa naše srdce radosťou. Lebo konštatujeme, že sa kresťania cítia vždy viac a viac zaangažovaní za vec mieru. Vidia ju v priamej súvislosti s ohlasovaním evanjelia a príchodom nebeského kráľovstva.

III. kapitola

QUANTA EST NOBIS VIA?

(Aká dlhá je cesta, ktorá je ešte pred nami?)

Ďalej zintenzívňovať dialóg

77. Teraz sa môžeme pýtať, aká dlhá je cesta, ktorá nás ešte delí od toho požehnaného dňa, v ktorom sa dosiahne plná jednota vo viere a my budeme môcť svorne sláviť svätú Eucharistiu Pána. Doteraz dosiahnuté lepšie vzájomné poznanie a súhlas v otázkach učenia, ako aj objektívny nárast pocitu spoločnosti však ešte nemôžu postačovať svedomiu kresťanov, ktorí sa hlásia k jedinej, svätej, katolíckej a apoštolskej cirkvi. Konečný cieľ ekumenického hnutia je opätovné nastolenie plnej jednoty všetkých pokrstených.

Vzhľadom na tento cieľ sú všetky doteraz dosiahnuté výsledky len úsekom cesty, i keď mnohosľubným a pozitívnym.

78. V ekumenickom hnutí nemá len katolícka cirkev spolu s východnými cirkvami toto náročné chápanie Bohom chcenej jednoty. Snahu po takejto jednote vyjadrujú aj iní.¹²⁹

K ekumenizmu patrí, že si kresťanské spoločenstvá vzájomne pomáhajú, aby sa v nich skutočne sprítomnil celý obsah a všetky požiadavky toho "dedičstva, ktoré nám zanechali apoštoli."¹³⁰

Bez toho nebude plné spoločenstvo nikdy možné. Táto vzájomná pomoc pri hľadaní pravdy je vynikajúcou formou lásky v zmysle evanjelia.

Hľadanie jednoty sa prejavuje v rôznych dokumentoch početných medzinárodných zmiešaných komisií pre dialóg. Vychádzajúc z určitej základnej jednoty v učení, ide v týchto textoch o krst, Eucharistiu, úrad a autoritu.

Od tejto základnej, avšak predsa len čiastočnej jednoty musíme dospieť k nutnej a dostatočne zviditeľnenej jednote, ktorá sa zapíše do konkrétnej skutočnosti tým, že jednotlivé cirkvi naozaj uskutočnia znak plného spoločenstva v jedinej, svätej, katolíckej a apoštolskej cirkvi, čo nájde svoj výraz v spoločnom slávení Eucharistie.

Táto cesta k nutnej a dostatočne viditeľnej jednote v spoločenstve tej jedinej Kristom chcenej cirkvi si vyžaduje ešte trepezlivú a oduševnenú prácu. Pritom ide aj o to, neukladať žiadne ďalšie povinnosti okrem tých nevyhnutných (Sk 15,28).

79. Už teraz možno určiť témy, ktoré sa musia prehlibnúť, aby sa dosiahol pravý súhlas vo viere:

- 1) vzťahy Svätého písma, ako najvyššej autority vo veciach viery a posvätnéj tradície, ako nevyhnutnej interpretácie Božieho slova;
- 2) Eucharistia, sviatosť Kristovho tela a krvi, prinášaná na chválu Otca, pamiatka obety a reálna Kristova prítomnosť, posväcujúce vyliatie Ducha Svätého;
- 3) vysviacka, ako sviatosť kňazstva v jeho troch stupňoch: biskupský úrad, kňazstvo a diakonát;
- 4) učiteľský úrad cirkvi, zverený pápežovi a biskupom, ktorí sú v spoločenstve s ním, a ponímaný ako zodpovednosť a autorita v mene Krista za náuku viery a jej zachovávanie;
- 5) Panna Mária, Matka Božia a ikona cirkvi, duchovná Matka, ktorá oroduje za Kristových učeníkov a celé ľudstvo.

Na tejto odvážnej ceste k jednote nás žiada jasnosť a múdrosť viery, aby sme sa vyhli falošnému irenizmu a nedodržiavaniu cirkevných noriem.¹³¹ Prikazuje nám aj vyhýbať sa vlačnosti pri zasadzovaní sa za jednotu a ešte viac predpojatému odporu alebo defetizmu, ktorý nabáda vidieť všetko záporne.

Pridržať sa vízie jednoty, ktorá zodpovedá všetkým požiadavkám zjavenej pravdy, však neznamená zastavenie ekumenického hnutia.¹³² Naopak, znamená vyhýbať sa uspokojeniu zo zdanlivých riešení, ktoré nevedú k trvalému a pravému výsledku.¹³³ Nárok pravdy musí viesť až k základu. Nie je to azda zákon evanjelia?

Prijatie dosiahnutých výsledkov

80. Kým pokračuje dialóg o nových témach alebo sa rozvíja na hlbšie siahajúcich rovinách, máme riešiť novú úlohu: ako sa majú prijať doteraz dosiahnuté výsledky. Nesmú zostať iba vyjadreniami bilaterálnych komisií, ale stať sa spoločným vlastníctvom. Aby sme to dosiahli a týmto spôsobom upeňovali zväzky medzi spoločenstvami, je potrebné vážne preskúmanie, ktoré musí zahrnúť celý Boží ľud, a to rôznymi spôsobmi, formami a kompetenciami. Ved' ide často o tázky, ktoré sa týkajú viery, a preto si vyžadujú všestranné odsúhlasenie, ktoré siaha "od biskupov až po posledného veriaceho laika", lebo všetci dostali pomazanie Duchom Svätým.¹³⁴ Je to ten istý Duch, ktorý napomáha učiteľský úrad a vzbudzuje *sensus fidei*. Na prijatie výsledkov dialógu je preto potrebný rozsiahly a starostlivý kritický proces, ktorý ich analyzuje a s prísnosťou preskúma ich súhlas s tradíciou viery, ktorá bola prevzatá od apoštolov a v ktorej má prežívať spoločenstvo veriacich, zhromaždených okolo biskupa, svojho právoplatného pastiera.

81. Tento proces, ktorý sa musí uskutočňovať s múdrosťou a v intenciách viery, bude sprevádzaný Duchom Svätým. Aby bol proces úspešný, musia byť jeho výsledky kompetentnými osobami zrozumiteľne a účelne vysvetľované. Veľmi dôležitý je príspevok, ktorý k tomu môžu ponúknuť teológovia a teologické fakulty pri plnení svojej charizmy v cirkvi. Okrem toho je zrejmé, že v tomto smere majú ekumenické komisie jedinečné úlohy a zodpovednosť.

Celý proces sledujú a podporujú biskupi a Svätý stolec. Učiteľský úrad má zodpovednosť za vyslovenie konečného rozhodnutia.

Pritom bude veľkou pomocou metodicky sa pridržiata rozlíšenia medzi bohatstvom viery (*depositum fidei*) a formuláciou, ktorou je vyjadrené, ako to odporučil aj pápež Ján XXIII. vo svojom prejave pri otvorení Druhého vatikánskeho koncilu.¹³⁵

Pokračovať v duchovnom ekumenizme a svedčiť o svätosti

82. Pochopiteľne, vážnosť ekumenického záväzku sa katolíckych veriacich hlboko dotýka. Svätý Duch ich požíva na vážne spytovanie svedomia. Katolícka cirkev musí vstúpiť do dialógu, ktorý by sme mohli nazvať "dialógom obrátenia"; v ňom spočíva vnútorný základ ekumenického dialógu. V tomto dialógu, ktorý sa uskutočňuje pred Bohom, musí každý hľadať svoju nepravosť, priznať si svoju vinu a odovzdať sa do vôle toho, ktorý je orodovníkom u Otca - Ježiša Krista.

Istotne, v tomto vzťahu obrátenia sa k vôli Otca a súčasne ľútosti a absolútnej dôvery v uzmiarajúcu silu pravdy, ktorou je Kristus, nájdeme silu doviest' dlhú a ťažkú ekumenickú púť až k dobrému koncu. "Dialóg obrátenia sa" s Otcem, ktorý musí každé spoločenstvo viesť neúprosne so sebou, je základom bratských vzťahov, ktoré sú niečím celkom iným než srdečná pohoda alebo čisto vonkajšia forma spoločenstva.

Zväzky bratskej *koinónie* musia byť pozvážované pred Bohom a v Ježišovi Kristovi.

Iba predstúpenie pred Boha môže poskytnúť pevnú základňu na také obrátenie jednotlivých kresťanov a na takú ustavičnú reformu cirkvi ako ľudskej a pozemskej ustanovizne,¹³⁶ ktoré sú predpokladmi každej ekumenickej angažovanosti. Jedným zo základných postupov ekumenického dialógu je snaha zapojiť kresťanské spoločenstvá do tohto najvnútornejšieho duchovného priestoru, v ktorom Kristus mocou Ducha privádza všetkých bez výnimky k tomu, aby sa skúmali pred Otcem a pýtali sa, či zostali verní jeho plánu pre cirkev.

83. Hovoril som o vôli Otca, o duchovnom priestore, v ktorom každé spoločenstvo je vyzývané na prekonanie prekážok na ceste k jednote. Všetky kresťanské spoločenstvá sú si vedomé toho, že taká požiadavka a také prekonávanie sa pomocou duchovnej sily je v ich moci. Ved' všetky majú mučeníkov kresťanskej viery.¹³⁷ Napriek dráme roztržky si títo bratia zachovali v sebe také radikálne a absolútne odovzdávanie sa Kristovi a jeho Otcovi, že dokázali prelievať za to aj vlastnú krv. Ale nezasluhuje si práve táto odovzdanosť právo zapojenia sa do toho, čo nazývam "dialógom obrátenia sa"? Nemá práve tento dialóg podčiarkovať nutnosť ísť pri hľadaní pravdy až do krajnosti, aby sa dosiahlo úplné spoločenstvo?

84. Z určitého teocentrického hľadiska máme my kresťania už spoločné *martyrológium*. Sú v ňom aj mučeníci nášho storočia, ktorých je oveľa viac, ako by sme mysleli, a ukazuje, ako Boh na hlboké úrovni udržuje spoločenstvo medzi pokrstenými pri najvyššej požiadavke viery, dokázanej obetovaním života.¹³⁸ Ak sa dokáže zomierať pre vieru, dokazuje to, že cieľ možno dosiahnuť aj vtedy, keď ide o iné formy tej istej požiadavky. Už som s potešením konštatoval, že sa síce nedokonale, ale reálne dané spoločenstvo v mnohých oblastiach cirkevného života už uchováva a rozvíja. Teraz verím, že je už dokonalé v tom smere, ktorý považujeme za vrchol života a milosti - v *mučenickej smrti* - najintenzívnejšie spoločenstvo, aké je možné s Kristom, ktorý preliat svoju krv a touto obetou pripúšťa k sebe tých, ktorí boli kedysi v dialke (porov. *Ef 2,13*).

I keď pre všetky kresťanské spoločenstvá sú mučeníci dôkazom moci milosti, predsa nie sú jediní, ktorí podávajú svedectvo o tejto moci. Hoci neviditeľným spôsobom, je ešte neúplná spätosť našich spoločenstiev v skutočnosti pevne zakotvená v dokonalom spoločenstve svätých, to jest tých, ktorí sa po živote vo vernosti milosti nachádzajú v spoločenstve s osláveným Kristom. Títo *svätii* pochádzajú zo všetkých cirkví a cirkevných spoločenstiev, ktoré im otvorili cestu do spoločenstva spásy.

Keď hovoríme o spoločnom dedičstve, okrem ustanovizní, obradov, prostriedkov spásy a tradícií, ktoré si uchovali všetky spoločenstvá a boli nimi aj formované, patrí doň na prvom mieste a predovšetkým práve táto skutočnosť svätosti.¹³⁹

Vo svetle vyžarovanom z "dedičstva svätých", ktorí patria všetkým spoločenstvám, javí sa "dialóg obrátenia sa" k plnej a viditeľnej jednote ako iskra nádeje. Táto všadeprítomnosť svätých poskytuje dôkaz

transcendentnosti moci Ducha. Je znakom a dôkazom víťazstva Boha nad silami zla, ktoré rozdeľujú ľudstvo. Ako sa ospevuje v liturgiách, Boh korunuje v korunovaní "zásluh svätých dielo svojej milosti".¹⁴⁰

Tam, kde panuje úprimná vôľa nasledovať Krista, rozlieva Duch svoju milosť často inými ako zvyčajnými chodníkmi. Ekumenická skúsenosť nám umožnila lepšie to pochopiť. Keď sa spoločenstvá v tom vnútornom duchovnom priestore, ktorý som opísal, skutočne dokážu "obrátiť sa" k hľadaniu úplného a viditeľného spoločenstva, Boh urobí pre nich to, čo vykonal pre ich svätých. Prekoná z minulosti zdedené prekážky a povedie spoločenstvá po svojich cestách, kam on bude chcieť: k viditeľnej *koinónii*, ktorá je zároveň chválospevom jeho vznešenosti a službou pre jeho plán spásy.

85. Keďže Boh vo svojom nekonečnom milosrdenstve dokáže získať dobro i zo situácií, ktoré poškodzujú jeho plán, môžeme objaviť, že vplyvom Ducha za určitých okolností aj protichodnosti môžu slúžiť na objasnenie aspektov kresťanského povolania, ktoré sa uskutočňuje v živote svätých. Napriek roztrieštenosti, ktorá je zlom, z ktorého musíme byť vyliečení, uskutočnilo sa teda niečo ako zjavenie plnosti milosti, ktorá je určená na skrášenie *koinónie*. Božia milosť bude so všetkými, ktorí nasledujú príklad svätých a usilujú sa zodpovedať požiadavkám milosti. Ako môžeme teda váhať obrátiť sa k očakávaniam Otca? Je predsa s nami.

Príspevok katolíckej cirkvi pri hľadaní jednoty kresťanov

86. Konštitúcia *Lumen gentium* píše v jednom zásadnom vyhlásení, z ktorého vychádza aj dekrét *Unitatis redintegratio*,¹⁴¹ že jediná Kristova cirkev pretrváva v katolíckej cirkvi.¹⁴² Dekrét o ekumenizme podčiarkuje prítomnosť plnosti (plenitudo) prostriedkov spásy v nej.¹⁴³ Úplná jednota sa stane skutočnosťou, keď budú mať všetci účasť na plnosti prostriedkov spásy, ktorú Kristus zveril svojej cirkvi.

87. Na ceste, ktorá vedie k úplnej jednote, sa ekumenický dialóg snaží vzbudiť vzájomnú bratskú pomoc, ktorou si spoločenstvá majú vzájomne dať to, čo každé potrebuje, aby v súlade s Božím plánom dorástla do konečnej plnosti (porov. *Ef* 4,11-13).

Povedal som, že ako katolícka cirkev sme si vedomí obohatenia zo svedectva, z hľadania, ba aj zo spôsobu, ako boli určité spoločné kresťanské hodnoty vyzdvihovalé a prežívané inými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami. Medzi výsledkami pokroku, ktorý sa dosiahol za ostatných tridsať rokov, má tento vzájomný bratský vplyv prvoradý význam. V etape cesty, ku ktorej sme dospeli,¹⁴⁴ sa musí táto hybná sila vzájomného obohacovania vážne brať do úvahy. Opierajúc sa o spoločenstvo, ktoré sa vďaka cirkevným prvkom, jestvujúcim v jednotlivých cirkevných spoločenstvách už uskutočnilo, bude táto hybná sila pobádať k plnej a viditeľnej jednote, k vytúženému cieľu cesty, ktorú chceme vykonať. To je ekumenická forma zákona, zodpovedajúceho evanjeliu o vzájomnom dorozumívaní a spoločnom delení. To ma núti ešte raz zopakovať: "Ide o to, vo všetkom dokazovať snahu, že chceme vychádzať v ústrety tomu, čo si naši kresťanskí bratia oprávnené želajú a od nás očakávajú, keďže poznáme ich spôsob myslenia a ich city (...). Dary každého jednotlivca sa musia vyvinúť a rozvíjať na úžitok a výhodu všetkých."¹⁴⁵

Služba rímskeho biskupa jednote

88. Spomedzi všetkých cirkví a cirkevných spoločenstiev je si katolícka cirkev vedomá, že zachovala úrad nástupcu apoštola Petra, rímskeho biskupa, ktorého Boh dosadil ako "stály a viditeľný princíp a základ jednoty"¹⁴⁶ a ktorému napomáha Duch Svätý, aby urobil všetkých ostatných účastníkmi tohto základného bohatstva. Ako to výstižne formuloval pápež Gregor Veľký, je môj úrad úradom *servus servorum Dei* (sluhu služobníkov Božích). Táto definícia najlepšie chráni pred nebezpečenstvom oddelenia služobnej plnej moci (a obzvlášť primátu) od služobného úradu, čo by odporovalo významu služobného splnomocnenia v zmysle evanjelia: "Ja som medzi vami ako ten, čo obsluhuje" (*Lk* 22,27), ako povedal náš Pán, Ježiš Kristus, hlava cirkvi. Ako som mohol uviesť pri príležitosti dôležitého stretnutia Ekumenickej rady cirkví v Ženeve dňa 12. júla 1984, vytvára na druhej strane presvedčenie katolíckej cirkvi, že vo vernosti apoštolskej tradícii a viere otcov zachovala úradom rímskeho biskupa viditeľný znak a garanta jednoty, no aj veľkú prekážku pre väčšinu ostatných kresťanov, ktorých pamäť je poznačená určitými bolestnými spomienkami. Pokiaľ sme za to zodpovední, prosíme s mojím predchodcom Pavlom VI. o odpustenie.¹⁴⁷

89. Je však významné a posmeľujúce, že otázka primátu rímskeho biskupa sa v súčasnosti stala predmetom bezprostredného, respektíve nastávajúceho skúmania, a je tiež významné a posmeľujúce, že táto otázka nie je len podstatnou témou pri teologických rozhovoroch katolíckej cirkvi s ostatnými cirkvami a cirkevnými spoločenstvami, ale aj všeobecnejšie v celom ekumenickom hnutí. Prednedávnom účastníci piateho svetového stretnutia komisie "Viera a ústava" Ekumenickej rady cirkví v Santiagu de Compostela odporučili, aby zhromaždenie "dalo podnet na nové prešetrenie otázky univerzálneho služobného úradu pre kresťanskú jednotu".¹⁴⁸ Po stáročiach neúprosných polemík hľadajú ostatné cirkvi a cirkevné spoločenstvá novým pohľadom na preskúmanie tejto služby pre jednotu.¹⁴⁹

90. Rímsky biskup je biskupom cirkvi, ktorá zachováva smerodajnú stopu mučeníctva Petra a Pavla: "Tajomným plánom prezreteľnosti ukončil (Peter) v Ríme svoju cestu v nástupníctve Ježiša a tiež v Ríme podal najvyšší dôkaz lásky a vernosti. V Ríme podal aj apoštol národov Pavol toto najvyššie svedectvo. Týmto spôsobom sa stala rímska cirkev cirkvou Petra a Pavla."¹⁵⁰

V Novom zákone zaujíma postava Petra vynikajúce postavenie. V prvej časti Skutkov apoštolov sa predstavuje ako vedúci a hovorca kolégia apoštolov, označovaného ako "Peter (...) spolu s jedenástimi" (*Sk* 2,14; pozri tiež 2,37; 5,29). Petrovi pridelené miesto sa zakladá na samotných Kristových slovách, ako sú uvádzané v podaniach evanjelií.

91. Evanjelium podľa Matúša opisuje a upresňuje pastoračné poslanie Petra v cirkvi: "Blahoslavený si, Šimon, syn Jonášov, lebo ti to nezjavili telo a krv, ale môj Otec, ktorý je na nebesiach. A ja ti hovorím: Ty si Peter a na tejto skale postavím svoju cirkev a pekelné brány ju nepremôžu. Tebe dám kľúče od nebeského kráľovstva: čo zviažeš na zemi, bude zviazané v nebi, a čo rozviažeš na zemi, bude rozviazané v nebi" (*Mt* 16,17-19). Lukáš vyzdvihuje, že Kristus ukladá Petrovi posilňovať bratov, ale súčasne dáva spoznávať jeho ľudské slabosti a nutnosť jeho obrátenia sa vo viere (porov. *Lk* 22,31-32). Je to, akoby sa na pozadí ľudskej Petrovej slabosti malo plne vyjaviť, že jeho osobitný úrad v cirkvi má svoj pôvod úplne v milosti; je to, akoby sa Majster osobitne venoval jeho obráteniu sa vo viere, aby ho pripravil na úlohu, ktorú mu chce zveriť v cirkvi, a bol voči nemu veľmi náročný. Tá istá úloha Petra, taktiež spojená s realistickou výpoveďou o jeho slabosti, sa uvádza v štvrtom evanjeliu: "Šimon, syn Jánov, miluješ ma väčšmi ako títo? (...) Pas moje ovce" (porov. *Jn* 21,15-19). Okrem toho je príznačné, že podľa prvého listu Pavla Korintanom zmŕtvychvstalý Kristus sa zjaví Kéfasovi, až potom Dvanástim (porov. 15,5).

Je dôležité uvedomiť si, že slabosti Petra a Pavla vyjavujú, že cirkev sa zakladá na nekonečnej moci milosti (porov. *Mt* 16,17; *2Kor* 12,7-10). Hneď po nastolení Petra Kristus ho so zriedkavou prísnosťou napomína, keď mu hovorí: "Na pohoršenie si mi!" (*Mt* 16,23). Nemali by sme v milosrdenstve, ktoré Peter potrebuje, vidieť vzťah k tomu úradu milosrdenstva, ktorú sám ako prvý zažije? I tak trikrát zaprie Ježiša. Aj Jánovo evanjelium vyzdvihuje, že Peter dostane úlohu pást' stádo po trojitom vyznaní lásky (porov. *Jn* 21,15-17), ktoré zodpovedá trojitej zrade (porov. *Jn* 13,38). Lukáš však zotrúva v už citovanom slove Krista na tom, že Peter po svojom obrátení sa má posilňovať svojich bratov (porov. *Lk* 22,32).

92. Čo sa týka Pavla, môže opis svojej služby uzavrieť dojímavým záverom, ktorý smie vypočúť z úst Pána: "Stačí ti moja milosť, lebo sila sa dokonale prejavuje v slabosti", a môže preto zvoláť: "lebo keď som slabý, vtedy som silný" (*2Kor* 12,9-10). To je zásadný charakteristický znak kresťanskej skúsenosti.

Ako dedič Petrovho poslania v cirkvi, oplodnenej krvou apoštolských kniežat', zastáva rímsky biskup úrad, ktorý má svoj pôvod v mnohotvárnom milosrdenstve Boha, ktoré obracia srdcia na vieru a naplňuje silou milosti, pokým učením spoznáva trpkú príchuť svojej slabosti a svojej úbohosti. Autorita vlastná tomuto úradu je celkom v službách milosrdného plánu Boha a treba ju vidieť v tejto perspektíve. Z neho sa vysvetľuje plná moc tohto úradu.

93. Svojou viazanosťou na Petrovo trojité vyznanie lásky, ktoré zodpovedá trojitej zrade, vie jeho nástupca, že musí byť znakom milosrdenstva. Jeho služba je službou milosrdenstva, zrodenu z milosrdného počínu Krista. Celé toto evanjeliové učenie treba neustále znovu čítať, aby vykonávanie Petrovho úradu nestrácalo nič zo svojej vierohodnosti a transparentnosti.

Božia cirkev je Kristom povolaná, aby oznamovala svetu, zmietanému spleťou svojich vín a svojich zlomyselných predsavzatí, že napriek všetkému Boh vo svojom milosrdenstve dokáže obrátiť srdcia k jednote tým, že im umožní spojiť sa s ním v spoločenstve.

94. Táto v diele Božieho milosrdenstva zakotvená služba jednoty je v rámci biskupského kolégia zverovaná jednému z tých, ktorí od Ducha Svätého dostali za úlohu nevykonávať moc nad ľuďom - ako to robia vodcovia národov a mocní (porov. *Mt* 20,25; *Mk* 10,42) - ale ho viesť tak, aby sa mohol obrátiť k pokojným pastvinám. Táto úloha môže vyžadovať aj obetovanie vlastného života (porov. *Jn* 10,11-18). Sv. Augustín po výklade, že Kristus "je jediný pastier, v ktorého jednote sú si všetci zajedno", výzýva, "že preto všetci pastieri majú byť zajedno v tom jedinom pastierovi; že majú nechať znieť hlas iba toho jediného pastiera; že ovečky majú počúvať tento jediný hlas a nasledovať nie hociktorého, ale iba tohto jediného pastiera; že všetci majú v ňom počuť iba jediný hlas, a nie sebe protirečiacie hlasy (...); ten hlas oslobodzuje od každej roztržky, očisťuje od každého falošného učenia, ktoré ovečky počujú".¹⁵¹ Úloha rímskeho biskupa v zbore všetkých biskupov spočíva práve v tom, aby ako strážca "strážil" (*episkopein*), aby vďaka pastierom vo všetkých partikulárnych cirkvách bolo počuť pravý hlas Krista pastiera. Týmto spôsobom sa uskutočňuje v každej z im zverených partikulárnych cirkví tá *una, sancta, catholica et apostolica Ecclesia*. Všetky cirkvi sú v plnom a viditeľnom spoločenstve, pretože všetci pastieri sú v spoločenstve s Petrom, a tak aj v jednote s Kristom.

S plnou mocou a autoritou, bez ktorej by tento úrad bol iluzórny, musí rímsky biskup zaručovať spoločenstvo všetkých cirkví. Tým je on prvý medzi služobníkmi jednoty. Tento primát sa vykonáva na rôznych rovinách; týka sa ostrážiteho dozoru nad odovzdávaním slova, nad slávením sviatostí a liturgie, nad misijnou činnosťou, a nad disciplínou a nad kresťanským životom. Petrovmu nástupcovi prislúcha upozorňovať na požiadavky všeobecného blaha cirkvi, ak by sa niekto pokúšal zabudnúť na ne v prospech svojich vlastných záujmov. Má povinnosť upozorňovať, vystríhať a niekedy tú-ktorú mienku, ktorá sa rozširuje, vyhlásiť za nezlučiteľnú s jednotou viery. Keď to okolnosti vyžadujú, hovorí v mene všetkých pastierov, ktorí sú s ním v spoločenstve. Môže tiež za celkom určitých, Prvým vatikánskym koncilom jasne vymedzených podmienok - *ex cathedra* vyhlásiť, že určité učenie patrí k pokladu viery.¹⁵² Týmto svedectvom pravdy slúži jednote.

95. To všetko sa však musí uskutočňovať spoločne. Keď katolícka cirkev tvrdí, že úrad rímskeho biskupa zodpovedá vôli Krista, neoddeľuje tento úrad od poslania, zvereného všetkým biskupom, ktorí sú taktiež "náместníci a splnomocnení Kristovi".¹⁵³ Rímsky biskup patrí do ich "kolégia" a oni sú jeho bratia v úrade.

Čo sa týka jednoty všetkých kresťanských spoločenstiev, to patrí, samozrejme, do oblasti starostlivosti primátu. Ako rímsky biskup viem veľmi dobre a potvrdil som to znova v tejto encyklike, že plné a viditeľné spoločenstvo všetkých spoločenstiev, v ktorých mocou vernosti Božej sídli jeho Duch, je naliehavou Kristovou túžbou. Som presvedčený, že mám v tomto smere mimoriadnu zodpovednosť, predovšetkým keď zisťujem ekumenickú túžbu väčšiny kresťanských spoločenstiev a počúvam mne určenú prosbu nájsť takú formu vykonávania primátu, ktorá sa nezriekne podstaty svojho poslania a predsa sa otvorí novej situácii. Jedno tisícročie boli kresťania "spojení v bratskom spoločenstve viery a sviatostného života, pričom všetci uznávali rozhodnutia rímskeho stolca, ak vznikli medzi nimi nezhody vo veciach viery a disciplíny".¹⁵⁴ Týmto spôsobom chápe primát svoju úlohu pri zjednotení. Keď som sa obrátil na ekumenického patriarchu Jeho Svätosť Dimitria I., povedal som, že "z veľmi rozdielnych dôvodov a proti vôli jedných i druhých sa môže javiť to, čo má byť služba, v celkom odlišnom svetle. Avšak (...) so želaním dôsledne poslúchnuť Kristovu vôľu vidím sa ako rímsky biskup povolaný vykonávať túto službu (...). Nech sám Duch Svätý zošle svoje svetlo a osvieti všetkých biskupov a teológov našej cirkvi, aby sme mohli spolu celkom otvorene nájsť formy, v ktorých sa táto služba bude môcť uskutočňovať tak jednými, ako aj druhými uznaná služba lásky".¹⁵⁵

96. Nesmiernu úlohu, ktorú nemôžeme odmietnuť, ja sám nemôžem splniť. Nemohlo by spoločenstvo, ktoré nás už teraz všetkých spoločne spája, i keď v nedokonalnej forme, podnietiť zodpovedných cirkevných činiteľov a ich teológov, aby na túto tému nadviazali so mnou s trpezlivosťou bratský dialóg, pri ktorom by sme sa vzájomne vypočuli bez neplodných polemík, pričom by sme sa riadili jedine a bezvýhradne Kristovou vôľou ohľadne jeho cirkvi a nechali sa preniknúť Duchom jeho modlitby: "Aby všetci boli jedno, ako ty, Otče, vo mne a ja v tebe, aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal" (*Jn* 17,21)?

Spoločenstvo všetkých partikulárnych cirkví s rímskou cirkvou: nutný predpoklad jednoty

97. Katolícka cirkev trvá tak vo svojej praxi, ako i v oficiálnych textoch na tom, že spoločenstvo miestnych cirkví s rímskou cirkvou, ako aj spoločenstvo ich biskupov s rímskym biskupom je podľa Božieho plánu základnou požiadavkou plného viditeľného spoločenstva. Skutočne plné spoločenstvo, ktorého najvyšším sviatostným prejavom je Eucharistia, musí nájsť svoju viditeľnú konkretizáciu v takom úrade, v ktorom sa všetci biskupi uznajú za zjednotených v Kristovi a všetci veriaci nájdú posilnenie svojej viery. Prvá časť Skutkov apoštolov predstavuje Petra ako toho, ktorý hovorí v mene skupiny apoštolov a slúži jednote spoločenstva - pri zachovaní autority Jakuba, hlavy cirkvi v Jeruzaleme. Táto úloha Petra musí v cirkvi trvať, aby bola vo svete viditeľným spoločenstvom všetkých učeníkov, ktorých jediným Pánom je Ježiš Kristus.

Nie je to azda služobný úrad toho druhu, o potrebnosti ktorého dnes hovoria mnohí z tých, ktorí sa angažujú v ekumenizme? Predsedať v pravde a láske, aby čln - ten pekný symbol, ktorý si vyvolila Ekumenická rada cirkví za svoj emblém - nestroskotal v búrkach a mohol jedného dňa dosiahnuť vytúžený breh.

Plná jednota a evanjelizácia

98. Ekumenické hnutie tohto storočia bolo silnejšie poznačené misionárskym náhľadom ako ekumenické podujatia minulých storočí, ktorých význam však nesmieme podceňovať. Vo verši Jánovho evanjelia, ktorý slúži ako inšpirácia a ako hlavný motív - "*aby aj oni boli v nás jedno, aby svet uveril, že si ma ty poslal*" (Jn 17,21) -, slová aby svet uveril boli tak výrazne zdôraznené, že sme niekedy v pokušení zabudnúť, že v mysli evanjelistu slúži jednota predovšetkým na česť Otca. Je zrejmé, že rozdelenie kresťanov je v rozpore s pravdou, ktorú sú poverení šíriť, a preto veľmi zaťažuje ich svedectvo. To dobre pochopil už môj predchodca pápež Pavol VI. a vo svojom apoštolskom liste *Evangelii nuntiandi* píše: "Ako nositelia evanjelizácie nesmieme tým, ktorí veria v Krista, poskytovať obraz rozvadených a frontami rozdelených, nepríťažlivých ľudí, ale obraz osobností, ktoré dozreli vo viere a sú schopné sa navzájom stretnúť ponad všetky konkrétne napätia v spoločnom, úprimnom a čistom hľadaní pravdy. Skutočne, osud evanjelizácie je nesporne spätý so svedectvom, ktoré cirkev vydáva o svojej jednote. Na tomto mieste by sme chceli osobitne ešte raz vyzdvihnúť znamenie jednoty všetkých kresťanov ako cestu a prostriedok evanjelizácie. Rozdelenie kresťanov je takou závažnou okolnosťou, že zaťažuje i samotné Kristovo dielo."¹⁵⁶

Ako teda môžeme hlásať evanjelium zmierenia bez toho, aby sme sa zároveň nezasadili za zmierenie kresťanov? Keď je pravda, že cirkev, ktorú podnecuje Duch Svätý, má prísľub nepominuteľnosti, evanjelium hlásala a hlása všetkým národom, tak je rovnako pravda, že sa musí vyrovnávať s ťažkosťami, ktoré pochádzajú z rozkolov. Prijmú neveriaci pravdivé posolstvo, keď sa stretnú s misionármi, ktorí sú navzájom rozvadení, hoci sa všetci rovnako odvolávajú na Krista: Nebudú si myslieť, že práve evanjelium je príčinou rozkolu, i keď je všetkými hlásané ako základný zákon lásky?

99. Keď tvrdím, že pre mňa ako rímskeho biskupa je ekumenické snaženie "jednou z pastorálnych priorít" môjho pontifikátu,¹⁵⁷ myslím na tú ťažkú prekážku, ktorú táto nejednotnosť pre zvestovanie evanjelia predstavuje. Kresťanské spoločenstvo, ktoré verí v Krista a s evanjeliovým zápalom túži po spásе ľudstva, nemôže sa uzavrieť pred volaním Ducha, ktorý vedie všetkých kresťanov k plnej a viditeľnej jednote. Ide o jeden z imperatívov lásky, ktorú Boh cez Ježiša Krista prisúdil celému ľudstvu, a túto lásku obmedzovať znamená urážať i jeho plán zjednotiť všetkých v Kristovi. Pápež Pavol VI. napísal ekumenickému patriarchovi Athenagorasovi I.: "Nech nás vedie Duch Svätý na ceste k uzmierneniu, aby jednota našich cirkví sa stala navždy žiarivým znamením nádeje a útechou pre celé ľudstvo."¹⁵⁸

Povzbudenie

100. Keď som sa nedávno obrátil na biskupov, kňazov a veriacich katolíckej cirkvi, aby som naznačil cestu, ktorou treba sa uberať s ohľadom na oslavu *veľkého jubilejného roku 2000*, povedal som medziiným: "najlepšou prípravou na rok 2000 bude *obnova úsilia o čo najvernejšie uplatňovanie učenia Druhého vatikánskeho koncilu v živote každého jednotlivca a celej cirkvi*".¹⁵⁹ Koncil je - tak ako advent - veľkým začiatkom tej cesty, ktorá nás privedie na prah tretieho tisícročia. Vzhľadom na význam, ktorý koncilové

zhromaždenie prisúdilo snahe o znovuzjednotenie kresťanov, považoval som v tejto našej dobe ekumenického omilostenia za potrebné tie základné presvedčenia, ktoré koncil vpísal do svedomia katolíckej cirkvi, tým zdôrazniť, že som tieto zásady pripomenul vo svetle tých pokrokov, ktoré sa medzitým dosiahli na ceste k plnej jednote všetkých pokrstených.

Bezpochyby je toto snaženie dielom Ducha Svätého, ktorý vedie cirkev ku konečnému uskutočneniu plánu Otca podľa Kristovej vôle, ako je s takou naliehavosťou vyjadrená v modlitbe - podľa štvrtého evanjelia - vychádzajúcej z jeho úst v tom okamihu, keď začína spásonosnú drámu svojej paschy. Tak ako vtedy, prosí Kristus i dnes, aby nový elán oživil činnosť každého jednotlivca pre plné a viditeľné spoločenstvo.

101. Vyzývam preto svojich bratov v biskupskom úrade venovať tejto činnosti každú mysliteľnú pozornosť. Oba *kódexy kanonického práva* obnovujú medzi povinnosťami biskupa úlohu podporovať jednotu všetkých kresťanov s plným vedomím, že cirkev je na to povolaná mocou Kristovej vôle.¹⁶⁰ To patrí biskupskej činnosti a je povinnosťou, ktorá vyplýva priamo z vernosti ku Kristovi, pastierovi cirkvi. Duch Svätý však vyzýva aj všetkých veriacich, aby sa usilovali o upevňovanie zväzkov spoločenstva medzi všetkými kresťanmi a vzrast spolupráce Kristových učeníkov: "Starosť o obnovenie jednoty sa týka celej cirkvi, tak veriacich, ako aj pastierov, a to podľa osobných schopností každého z nich."¹⁶¹

102. Moc Božieho Ducha po stáročia pomáhala rastu cirkvi a buduje ju. S pohľadom na nové tisícročie prosí cirkev tohto Ducha o milosť posilniť jej jednotu a doviest' ju k plnému spoločenstvu s ostatnými kresťanmi. Ako to dosiahnuť? V prvom rade *modlitbou*. Modlitba by sa mala vždy spájať s túžbou po jednote. Sama osebe je jednou zo základných foriem našej lásky ku Kristovi a k Otcovi, štedrému na milosť. Na tejto ceste k novému miléniu, ktorú podnikáme s inými kresťanmi, musí modlitba zaujať prvé miesto.

Ako to dosiahnuť? *Vzdávaním vďaky*, aby sme neprišli do cieľa s prázdnyimi rukami: "Tak aj Duch prichádza na pomoc našej slabosti (...) a sám Duch sa prihovára za nás nevysloviteľnými vzdychmi" (*Rim 8,26*) a uschopňuje nás prosiť Boha o to, čo potrebujeme.

Ako to dosiahnuť? *Nádejou* na Ducha, ktorý nás oslobodí od strašidiel minulosti, od bolestných spomienok na roztržky; môže nám dať silu, odvahu i jasnozrivosť, aby sme podnikli správne kroky, ktorými sa stane naša angažovanosť hodnovernejšou.

Keby sme sa chceli spýtať, či je to všetko skutočne možné, znela by odpoveď vždy - áno. Tá istá odpoveď, ktorá odznela od Márie z Nazareta, lebo pre Boha nie je nič nemožné.

Tu mi prichádzajú na myseľ slová, ktorými sv. Cyprián komentoval *Otče náš*, modlitbu všetkých kresťanov: "Boh neprijíma obeť toho, kto žije v nesvornosti, on mu prikazuje odísť od oltára a zmieriť sa najprv so svojím bratom. Iba tak budú naše modlitby inšpirované pokojom a Boh ich prijme. Najväčšou obeťou, ktorú môžeme priniesť Bohu, je náš pokoj, bratská svornosť a zhromaždený ľud v jednote Otca, Syna a Ducha Svätého."¹⁶²

Nemali by sme na začiatku nového tisícročia s novým elánom a zrelším povedomím prosiť Boha vrelo o milosť, aby nás všetkých pripravil na túto *obetu jednoty*?

103. Ja, Ján Pavol, pokorný *servus servorum Dei*, si dovoľujem osvojiť si slová apoštola Pavla, ktorého mučeníctvo vedno s mučeníctvom apoštola Petra prepožičalo tomuto rímskemu stolcu lesk svojho svedectva, a hovorím vám, veriacim katolíckej cirkvi, i vám, bratom a sestram ostatných cirkví a cirkevných spoločenstiev: "*Zdokonal'ujte sa, povzbudzujte sa navzájom, rovnako zmyšľajte, žite v pokoji a Boh lásky a pokoja bude s vami (...). Milosť Pána Ježiša Krista a láska Božia a spoločenstvo Svätého Ducha nech je s vami všetkými*" (2Kor 13,11.13).

Dané v Ríme u Svätého Petra dňa 25. mája, na slávnosť Nanebovstúpenia Krista, roku 1995, v sedemnástom roku môjho pontifikátu.

Ján Pavol II.

POZNÁMKY

1 Porov. *Záverečné slovo po krížovej ceste na Veľký piatok* (1. apríla 1994) 3: AAS 87 (1995), 88

- 2 Druhý vatik. koncil, *Vyhlasenie o náboženskej slobode Dignitatis humanae*, 1.
- 3 Porov. Apoštol. list *Tertio millennio adveniente* (10. november 1994), 16: *AAS* 87 (1995), 15.
- 4 Kongregácia pre vierouku, List biskupom katol. cirkvi o niektorých aspektoch cirkvi ako *Communio Communiois notio* (28. mája 1992), 4: *AAS* 85 (1993), 840.
- 5 Druhý vatik. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 1.
- 6 *Tamže*.
- 7 *Tamže*, 4.
- 8 Porov. Druhý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gentium*, 14.
- 9 Porov. Druhý vat. koncil, *Vyhlasenie o nábož. slobode Dignitatis humanae*, 1 a 2.
- 10 Porov. Druhý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gentium*, 14.
- 11 *Tamže*, 8.
- 12 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 3.
- 13 *Tamže*.
- 14 Čís. 15.
- 15 *Tamže*.
- 16 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unit. redintegratio*, 15.
- 17 *Tamže*, 3.
- 18 *Tamže*.
- 19 Porov. sv. Gregor Veľký, *Homiliae in Evangelia* 19, 1: *PL* 76, 1154, citované z Druhý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gent.*, 2
- 20 Porov. Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 21 *Tamže*, 7.
- 22 Porov. *tamže*.
- 23 *Tamže*, 6.
- 24 Porov. Druhý vat. koncil Dogmat. konštit. o Božom zjavení *Dei Verbum*, 7.
- 25 Porov. Apoštol. list *Euntes in mundum* (25. jan. 1988): *AAS* 80 (1988) 935-956.
- 26 Porov. Encyklika *Slavorum Apostoli* (2. júna 1985): *AAS* 77 (1985), 779-813.
- 27 Porov. *Directoire pour l'application des principes et des normes sur l'Oecuménisme* (25. marca 1993): *AAS* 85 (1993), 1039 - 1119
- 28 Porov. najmä tzv. Lima-dokument: *Krst, Eucharistia, úrad* (január 1982): *Ench. Oecum.* 1, 1392-1446, a dokument čísl. 153 o "Viere a ústave" *Confessing the "One" faith*, Ženeva 1991.
- 29 Porov. *Príhovor na otvorenie Druhého vat. koncilu* (11. okt. 1962): *AAS* 54 (1962), 793
- 30 Ide o Sekretariát pre podporu jednoty kresťanov, zriadený pápežom Jánom XXIII. s Motu proprio *Superno Dei nutu* (5. júna 1960), 9: *AAS* 52 (1960), 436 a potvrdený nasl. dokumentom: Motu proprio *Appropinquante Concilio* (6. aug. 1962), c. III, a.7, § 2, I: *AAS* 54 (1962), 614; porov. Pavol VI., Apoštol konštitúcia *Regimini ecclesiae universae* (15. aug. 1967), 92-94: *AAS* 59 (1967), 918-919. Toto dikastérium sa v súčasnosti nazýva Pápežská rada pre podporu jednoty kresťanov; porov. Ján Pavol II., Apoštol konštitúcia *Pastor bonus* (28. júna 1988), V, art. 135-138: *AAS* 80 (1988), 895-896.
- 31 Porov. *Príhovor na otvorenie Druhého vat. koncilu* (11. okt. 1962): *AAS* 54 (1962), 792.
- 32 Porov. Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unit. redint.*, 6.
- 33 Druhý vat. koncil, *Vyhlasenie o nábož. slobode Dignitatis humanae*, 1.
- 34 Encyklika *Slavorum Apostoli* (2. júna 1985), 11: *AAS* 77 (1985), 792.
- 35 *Tamže*, 13: a.a.O., 794.
- 36 *Tamže*, 11: a.a.O., 792.

- 37 *Príhovor praobyvateľom Austrálie* (29. nov. 1986), 12: *AAS* 79 (1987), 977.
- 38 Porov. sv. Vincenc z Lérinsu, *Commonitorium primum*; 23: PL 50, 667-668.
- 39 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unit. redint.*, 6.
- 40 *Tamže*, 5.
- 41 *Tamže*, 7.
- 42 *Tamže*, 8.
- 43 *Tamže*.
- 44 Porov. *tamže*, 4.
- 45 Porov. Ján Pavol II., Apošt. list *Tertio millennio adveniente* (10. nov. 1994), 24: *AAS* 87 (1995), 19-20.
- 46 *Príhovor na ekumenickej slávnosti v katedrále v Canterbury* (29. mája 1982). 5: *AAS* 74 (1982), 922.
- 47 Ekumenická rada cirkví, *statúty*, III, 1: citované v *Ench. Oecum*, 1, 1392.
- 48 Druhý vatik. koncil, Pastorálna konštitúcia o cirkvi vo svete *Gaudium et spes*, 24.
- 49 Druhý vatik. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 7.
- 50 Maria Gabriela Sagheddu, nar. 17. marca 1914 v Dorgali (Sardínia). Ako 21-ročná vstúpila do trapistického kláštora v Grottaferrata. Uvedomila si potrebu modlitby a duchovnej sebaobety za jednotu kresťanov apoštolským pôsobením P. Paula Couturiéra, pri príležitosti *modlitebného týždňa za jednotu* rozhodne sa obetovať svoj život na tento účel r. 1936. Sestra Maria Gabriella umiera po ťažkej chorobe 23. apríla 1939.
- 51 Druhý vatik. koncil, Pastorálna konštitúcia o Cirkvi vo svete dnes *Gaudium et spes*, 24.
- 52 Por. *AAS* 56 (1964), 609-659.
- 53 Por. Druhý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gentium*, 13.
- 54 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 55 Por. *Kódex kanonického práva*, can. 755; *Kódex kanonického práva východných cirkví*, can. 902-904.
- 56 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 57 Druhý vat. koncil, Deklarácia o náboženskej slobode *Dignitatis humanae*, 3.
- 58 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 59 Porov. *tamže*, 4.
- 60 Encyklika *Ecclesiam suam* (6. augusta 1964), III: *AAS* 56 (1964), 642.
- 61 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 11.
- 62 Porov. *tamže*.
- 63 *Tamže*, porov. Kongregácia pre náuku cirkvi, Vyhlásenie o neomylnosti cirkvi a pápeža *Mysterium ecclesiae* (24. júna 1973), 5: *AAS* 65 (1973), 402.
- 64 Kongregácia pre náuku cirkvi, *Vyhlásenie o neomylnosti cirkvi a pápeža* (24. júna 1973), 5: *AAS* 65 (1973), 403.
- 65 Porov. Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 66 Porov. Spoločné kristologické vysvetlenie medzi katolíckou cirkvou a asýrskou cirkvou Východu: L'Osservatore Romano (12. novembra 1994), str. 1.
- 67 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegr.*, 12.
- 68 *Tamže*.
- 69 Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov, *Directoire pour l'application des principes et des normes sur l'Oecuménisme* (25. marca 1993), 5; *AAS* 85 (1993), 1040.
- 70 *Tamže*, 94: a.a.O., 1078.
- 71 Porov. Komisia "Viera a ústava" Ekumenickej rady cirkví, *Krst, Eucharistia, úrad* (január 1982): *Ench. Oecum. I*, 1331-1447, a zvlášť 1398-1408.
- 72 Porov. Encyklika *Sollicitudo rei socialis* (30. decembra 1987), 52: *AAS* 80 (1988), 556.

- 73 *Príhovor kardinálom a členom rímskej kúrie* (28. júna 1985), 10: *AAS* 77 (1985), 1158, porov. Encyklika *Redemptor hominis* (4. marca 1979), 11: *AAS* 71 (1979), 277-278.
- 74 *Príhovor kardinálom a členom rímskej kúrie* (28. jan. 1985), 10: *AAS* 7 (1985), 1158.
- 75 Porov. Sekretariát na podporu jednoty kresťanov a výkonný výbor zjednotených biblických spoločností, *Základy pre interkonfesionálnu spoluprácu pri zhotovovaní prekladov Svätého Písma*, spoločný dokument (1968): *Ench. Oecum.* 1, 319-331, prepracované do najnovšieho stavu v dokumente *Directives concernant la coopération interconfessionnelle dans la traduction de la Bible* (16. november 1987), Tipografia Poliglotta Vaticana 1987.
- 76 Porov. Komisia "Viera a ústava" Ekumenickej rady cirkví, *Krst, Eucharistia, úrad* (január 1982): *Ench. Oecum.* 1, 1391-1447.
- 77 Napríklad počas posledného pléna Ekumenickej rady cirkví 1983 vo Vancouvri, 1991 v Canberre, a "Viera a ústava" v Santiago de Compostela.
- 78 Porov. Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 8 a 15: *Kódex kanonického práva*, can. 844; Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov, *Directoire pour l'application des principes et des normes sur l'Oecuménisme* (25. marca 1993), 122-125: *AAS* 85 (1993), 1086-1087; 129-131: a.a.O., 1088-1089; 123-132 a.a.O., 1087-1089.
- 79 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 80 *Tamže*.
- 81 Porov. č. 15.
- 82 Č. 15.
- 83 *Tamže*, 14.
- 84 Porov. Spoločné vyhlásenie pápeža Pavla VI. a ekumenického patriarchu Carihradu Athenagoras I. (7. december 1965): *Tomos agapis*, Vatikán-Fanar (1958-1970), Rím-Carihrad 1971, s.280.281.
- 85 Porov. *AAS* 77 (1985), s. 779-813.
- 86 Porov. *AAS* 80 (1988), porov. aj *List Magnum baptismi donum* (14. februára 1988): a.a.O., 988-997.
- 87 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 14.
- 88 *Tamže*.
- 89 Apostol. Breve *Anno ineunte* (25. júla 1967): *Tomos agapis*, Vatikán-Fanar (1058-1970), Rím-Carihrad 1971, s. 388-391.
- 90 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 14.
- 91 *Tamže*.
- 92 Č. 14: *L'Osservatore Romano*, 2-3. mája 1955, s. 3.
- 93 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 17
- 94 Č. 26.
- 95 Porov. *Kódex kanonického práva*, can. 844, §§ 2 a 3; *Kódex práva východných cirkví*, can. 671 §§ 2 a 3.
- 96 Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov, *Directoire pour l'application des principes sur l'Oecuménisme* (25. marca 1993), 122-128: *AAS* 85 (1993), 1086-1088.
- 97 Spoločné vyhlásenie pápeža Jána Pavla II. a ekumenického patriarchu Dimitria I. (7. decembra 1987): *AAS* 80 (1988), 253.
- 98 Zmiešaná medzinárodná komisia pre teologický dialóg medzi katolíckou cirkvou a ortodoxnou cirkvou ako celkom, dokument *Sviatosť kňazstva v sviatosťnej štruktúre cirkvi*, zvlášť vo význame apoštolskej postupnosti pre posvätenie jednoty Božieho ľudu (26. júna 1988), 1: *Service d'Information* 68 (1988), 195.
- 99 Porov. Ján Pavol II. *List biskupom európskeho kontinentu o vzťahoch medzi katolikmi a ortodoxnými na základe novej situácie v strednej a východnej Európe* (31. mája 1991), 6: *AAS* 84 (1992), 168.
- 100 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 17.
- 101 Porov. Ján Pavol II., Apoštolský list *Orientalis lumen* (2. mája 1995), 24: *L'Osservatore romano*, 2-3. máj 1955, s. 5.

- 102 *Tamže*, 18: a.a.O., s. 4.
- 103 Porov. Spoločné vyhlásenie pápeža Pavla VI. a Jeho svätosti Shenouda III., pápeža Alexandrie, patriarchu stolca sv. Marka (10. mája 1973): *AAS* 65 (1973), 299-301.
- 104 Porov. Spoločné vyhlásenie pápeža Pavla VI. a Jeho svätosti Mara Ignatia Jacouba III., patriarchu cirkvi Antiochie, Sýrie a celého Východu (27. október 1971): *AAS* 63 (1971), 814-815.
- 105 Porov. *Príhovor vyslancom koptsko-ortodoxnej cirkvi a celého Východu* (2. júna 1979): *AAS* 63 (1971), 814-815.
- 106 Porov. Spoločné vyhlásenie pápeža Jána Pavla II. a sýrsko-ortodoxného patriarchu Antiochie a celého Východu Jeho svätosti Morana Mara Ignatia Zukka I. Iwasa (23. júna 1984): *Insegnamenti* VII, 1 (1984), 1902-1906.
- 107 Príhovor adresovaný Jeho svätosti Abunovi Paulosovi, patriarchovi ortodoxnej cirkvi Etiópie (11. júna 1993): *L'Osservatore Romano*, 11-12. júna 1993, s. 4.
- 108 Porov. Spoločné kristologické vyhlásenie medzi katolíckou cirkvou a asýrskou cirkvou východu: *L'Osservatore Romano*, (12. novembra 1994), s. 1.
- 109 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 19.
- 110 *Tamže*, 19.
- 111 *Tamže*, 19.
- 112 Porov. *tamže*.
- 113 *Tamže*.
- 114 *Tamže*, 20.
- 115 *Tamže*, 21.
- 116 *Tamže*.
- 117 *Tamže*.
- 118 *Tamže*, 22
- 119 *Tamže*.
- 120 *Tamže*, 22: porov. 20.
- 121 *Tamže*, 22.
- 122 *Tamže*, 23.
- 123 *Tamže*.
- 124 Porov. Posolstvo cez rozhlas *Urbi et orbi* (27. august 1978): *AAS* 70 1978, 695-696.
- 125 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 23.
- 126 *Tamže*.
- 127 Porov. *tamže* 12.
- 128 *Tamže*.
- 129 Trpezlivá práca Komisie "Viera a ústava" prišla k rovnakému názoru, ktorý si prisvojilo VII. zhromaždenie Ekumenickej rady cirkví v tzv. Vyhlásení v Canberre (7-20. februára 1991), por. *Signs of the Spirit*. Official Report Seventh Assembly, WCC, Ženeva 1991, s. 235-258 a bola potvrdená Svetovou konferenciou "Viera a ústava" v Santiagu de Compostela (3.-14. augusta 1993), por. *Service d'information* 85 (1994), 18-38.
- 130 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 14.
- 131 Porov. *tamže* 4 a 11.
- 132 Porov. Ján Pavol II., *Príhovor kardinálom a členom rímskej kúrie* (28. júna 1985). 6: *AAS* 77 (1985), 1153.
- 133 *Tamže*.
- 134 Porov. Druhý vatik. koncil, Dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gentium*, 12.
- 135 Porov. *AAS* 54 (1962), 792.
- 136 Porov. Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 6.

- 137 Porov. *tamže*, 4: Pavol VI., Homília pri svätorečení ugandských mučeníkov (18. okt. 1964): *AAS* 56 (1964), 906.
- 138 Por. Ján Pavol II. Apoštolský list *Tertio millennio adveniente* (10. novembra 1994), *AAS* 87 (1995), 29-30; Encyklika *Veritatis splendor* (6. augusta 1993), *AAS* 85 (1993), 1207.
- 139 Por. Pavol VI. *Príhovor v známej svätyni v Namugongo, Uganda* (2. augusta 1969): *AAS* 61 (1969), 590-591.
- 140 Por. *Rímsky misál*, Prefácia o svätých I: Sanctorum "coronando merita tua dona coronans."
- 141 Por. Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 4.
- 142 Por. Druhý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia *Lumen gentium*, 8.
- 143 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 3.
- 144 Podľa komisiou "Viera a ústava" zhotovehého tzv. Límského dokumentu o *Krste, Eucharistii, úrade* (január 1982): *Ench. Oecum.* 1 1392-1446, a v duchu vyhlásenia zhromaždenia Ekumenickej rady cirkví o *Jednote cirkvi ako koinonia: Dar a nárok* (Canberra, 7.-20. február 1991): por. *Istina* 36 (1991), 389-391.
- 145 *Príhovor kardinálom a členom rímskej kúrie* (28. júna 1985), 4: *AAS* 77 (1985), 1151-1152.
- 146 Druhý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gentium*, 23.
- 147 Por. Príhovor pri návšteve v sídle Ekumenickej rady cirkví v Ženeve (12. júna 1984), 2: *Insegnamenti* VII, 1 (1984), 1686.
- 148 Svetová konferencia "Viera a ústava: správa II. sekcie, Santiago de Compostela (14. augusta 1993); *Confessing the one faith to God's glory*, 31, 2, *Faith and Order Paper* n. 166, WCC, Ženeva 1994, s. 243.
- 149 Aby sme mohli citovať len niekoľko príkladov: Záverečná správa medzinárodnej anglikánsko-rímskokatolíckej komisie - ARCIC I (september 1981): *Ench. Oecum.* 1, 3-88; Zmiešaná ekumenická komisia pre dialóg medzi katolíckou cirkvou a apoštolskou cirkvou 1981: *Ench. Oecum.* 1, 529-547; Zmiešaná národná spoločná katolícko-luterská komisia, dokument *Pastiersky úrad v cirkvi* (13. marec 1981): *Ench. Oecu.* 1, 703-742; jasne predstavený problém v skúmaní pod vedením Zmiešanej medzinárodnej komisie pre teologický dialóg medzi katolíckou cirkvou a ortodoxnou cirkvou ako celkom.
- 150 *Príhovor kardinálom a členom rímskej kúrie* (28. júna 1985), 3: *AAS* 77 (1985), 1150.
- 151 *Sermo XLVI*, 30: *CCL* 41, 557.
- 152 Por. Prvý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia o Kristovej cirkvi *Pastor aeternus*: DS 3074.
- 153 Druhý vat. koncil, Dogmatická konštitúcia o cirkvi *Lumen gentium*, 27.
- 154 Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 14.
- 155 Homília pri eucharistickej slávnosti v Katedrále sv. Petra za prítomnosti Dimitria I., arcibiskupa Carihradu a ekumenického Patriarchu (6. dec. 1987), 3: *AAS* 80 (1988), 714.
- 156 Apoštolský list *Evangelii nuntiandi* (8. dec. 1975), 77: *AAS* 68 (1976), 69; porov. Druhý vat. koncil, Dekrét o ekumenizme *Unitatis redintegratio*, 1: Pápežská rada na podporu jednoty kresťanov, *Directoire pour l'application des principes et des normes sur l'Oecuménisme* (25. marca 1993), 205-209: *AAS* 85 (1993), 1112-1114.
- 157 *Príhovor ku kardinálom a členom rímskej kúrie* (28. júna 1985), 4: *AAS* 77 (1985), 1151.

© KBS 1996

Preklad: Petra Polóniová

Zdroj textu v elektornickej podobe: spoločenstvo KVAS - <http://kvas.home.sk>

URL: <http://grkat.nfo.sk/Texty/utunumsint.pdf>